

SEPT.

OCT.

1981

\$2.00

МИ І СВІТ

THE UKRAINIAN MAGAZINE

WE AND THE WORLD

РЕДАКТОР І ВИДАВЕЦЬ: МИКОЛА КОЛЯНКІВСЬКИЙ
Адреса для редакційної й адміністративної кореспонденції
(вплата грошей):

Му і Svit, Niagara Falls Art Gallery & Museum,
Queen Elizabeth Way, R.R.2, Niagara Falls, Ont. L2E 6S5, Canada
Tel. 356-1514 (Area code 416)

Publisher & Editor: Mykola Kolankiwszy

З М І С Т :

- Олесь Гончар: Художник ранкової зорі
М. К-ий: Так будувалися фундаменти
Антін Савгерич: Стрий
Зіновія Франко: Українізми у мовах сусідів
Володимир Супричів: Сльози місяця і русалок
М. Точило: Фейлетони і гуморески — “У небоги на весіллі”
і “Жити їм все таки одному з одним”
М. Лепецький: Ад’ютант про Юзефа Пілсудського
Л. Коробчак: Надії української опери
Яр. Гордійчук: Майстер живопису і музики
Хроніка

ФОТА НА ОБКЛАДИНЦІ: Актор Юрій Муравицький у фільмі “Ярослав Мудрий”, що його Студія ім. Довженка продукує до 1500-ліття Києва; Артист-соліст Київського театру опери і балету Анатоль Кочерга — на стор. 3 обкладинки й артистка-солістка того ж театру Євдокія Колесник — на стор. 4 (до статті “Надії української опери”, гл. стор. 39).

Річна передплата для Канади, США і всіх інших держав — 12.00 доларів.

International Standard Serial Number ISSN 0027-5417

Authorized as second class mail by the Post Office Department, Ottawa,
and for payment of postage in cash.

Second class mail registration number 1676.

Олесь Гончар

ХУДОЖНИК РАНКОВОЇ ЗОРІ

(Уривок з роману "Твоя зоря")

Безіменно він жив. Його в нас так просто й звали: Художник.

Ніхто не знав, звідки він приходив у нашу Тернівщину й куди потім зникав. Чули ми тільки від Андрія Галактіоновича, в якого Художник деколи зупинявся, що за молодих літ цей дивний для нас чоловік навчався в академії, був у дружбі з Рєпіним і Куїнджі, а котрась з його ранніх картин нібито навіть була відзначена золотою медаллю на виставці в Парижі. Місячне світло вловив, як ніхто, потім і сам не міг своє досягнення повторити...

Золота ера промайнула для Художника рано, після чого тяжко пережите нещасливе кохання чи й ще якісь житейські незлагоди повернули його в наші краї. І ось

уже ми бачимо, як він мандрує звідкись польовою доріжкою в зім'ятому, старому капелюсі, в забродженому плащі, плеската скринька з художницьким причандаллям телпається через плече, а непроникливе, з суворими вусами обличчя його осяває ранкова зоря. Все якось так випадало, що вона йому світить навстріч — ізза Чаполочевої гори, ізза наших тернівщанських глиниць-яруг.

Доводилось бачити, як, блукаючи по наших балках та байраках, придивляється він до всього, що там росте, а надто ж до того, що барвить. Не минав своєю увагою рослини найнезавиднішої, хай то буде бузина чи цибуля, чистотіл або ж навіть отой нещасний пасльон... Вдивлявся. Уважно

розтирав пальцями на долоні сік із бадиллини чи з ягідок. Шукав таких фарб, щоб не лияли, не боялись часу. Зовсім нелиночух. Вічних! А щоб не лияли — для цього нібито треба ще й добро, якогось особливого, найчистішого воску... Так Художник опинився на Романовій пасіці, де потім йому й зародилася думка змалювати Надьку.

Згодом у Козельську, коли Художник показував у своїй занедбаній комірчині Надьчин портрет, ми одразу впізнали її — така була схожість усмішки й нахилу голови, неповторність привітного саява очей...

— Ось моя Мадонна, — сказав він тоді, добуваючи картину з якогось мотлоху, і враз, як од сонця, стало світліше в його комірчинихиці, де по кутках висіли тільки порожні клітки без птахів...

Але це буде значно пізніше, а спершу, коли Художник став з'являтися в наших степах, ми ще й уявлення не мали про його можливості, хоча для нас, дітлахів, у ньому від самого початку

було щось незвичайне, починаючи з того його забродженого, що аж шумів від сягнистої ходи, плаща... Бо ж ніхто в Тернівщині одягу такого не носив, бачили ми лиш сіряки, кобеняки, свитки та бекеші, перешиті з шинелей царських, а тут раптом людина в такій хламиді...

Відомо було нам від Андрія Галактіоновича, що Художник не один уже рік носить у собі нездоланну пристрасть — знайти, що задумав, шукає він оце і в наших краях якихось дивофарб, таких, що не вицвітали б, не тьм'яніли від часу, зберігали б вічну свіжість, соковитість, чистоту тонів післядощової райдуги. Одне слово, були б як живі! Худоторяни часто робили з нього посміховисько: „Коли вже ви на шапку собі розживетесь, закинете отой капелюх, що на ньому й погана курка не захотіла б гніздо мостити!” Художник на їхні поглумки не зважав, він знай шукає своє, будши певен, що ось-ось, ще трінь-трінечки — і він неодмінно знайде оті дивофарби, знайде хоч би й

тут десь, серед наших будяків та лопухів, видобуде із нашої хай і не багатой рослинності, може, навіть з лободи, з пелюсток маку, чи з пасльону, або ще з чогось найзвичнісінького, і засвітяться вони в нього з-під пензля подібно до славетних органічних фарб стародавньої Індії, — блакитнітимуть небесно або заграють, запалахкотять цвітом вранішньої зорі! Адже ж усі це в нас є — і пасльони густо-сині, і жовтогарячі соняшники та цвіт гарбузів по вгородах і зоря світанкова, і маків рожевий цвіт, і неба небесність над цілим степом — все є, зумій тільки видобути з наших полів та з небес, зі всієї природи оту красу, яка ніколи б не злиняла, яка б вічно жила, будши вміло перенесена — та ще й з бджолиним воском — на густе, з тернівцанських конопель ткане полотно!

І дорослих, і нас, дітлахів, не раз обсідали сумніви: неже він із наших бурянів зробить барвники, що все перебудуть? Аж засперечасось, бувало, між собою, чи можливе таке, та все ж пі-

сля відвідин Художника і його приглядань ніби й бур'яни стають біля нас інакші... Набирають ціни!

Клим Подовий був чи не єдиний після Андрія Галактионовича, хто до кінця й без вагань вірив, що рано чи пізно, а друг його, цей невтомний шукач вічних барв, таки досягне мети, з якоїсь бубки чи бадилли добуде отой свій енкаустик, чи як він там зветься. Був певен наш Клим, що в особі Художника перед нами з'являється той, хто володіє якимись силами тайнознавства, той, хто справді здатен своїм пензликом черпнути барви просто від палаючої над нашими глинищами ранкової зорі! Приловчиться, черпне — і вже поклав на Климове сіре та цупке полотно...

Певність у тайнознавчих можливостях мистця побільшувалась для Клима ще й тим, що Художник заходився малювати Надьку Винниківну якраз у час ворожбитський — вранці-рано, коли небо після ночі в змиг ока оживе, розквітне й перші відблиски зорі червоно ля-

жуть на садок і на щоки тій, що він її малював з малям на руках. Тільки зазоріє, уже Художник велить Надьці вийти з сутіні садка, поставить її лицем до палаючого крайнеба, налаштує мольберт і пензликом торк, торк у той бік, де зоря, і одразу ж цвіт із неї на полотно, на ту напнуту сирову шматину, — так це принаймні впливало з Климових клятвено достовірних розповідей. Зовсім недовго працює Художник, бо ще сонце й росу не спило — вже в нього кінчився сеанс, іди собі, Надько, гуляй до завтрашньої зорі, а він теж піде дивитись, як Роман порасться біля вуликів.

Бджолине поселення грохи не схоже на нашу слободу: вулики стоять, мов хатки, чепурненькі, в усяку пору повні життя, оповиті духом тасмничості. Рай! Медом і сонцем там пахне все літо. Тільки день починається, бджолята вирушають звідси у свої степові мандрівки. До найдальших квіток летять за солодкими росами, за нектарами. Навіть із будяка видобувають мер-

вяну росичку і з тихим, золотим гудінням понесуть її понад житами до своєї бджолої слободи.

Крім усього, що барвить своїм корінням, листям та бубками, Художникові для його особливих, ще не знайдених фарб треба було, як уже мовилось, воску доброго, ярого, бо нібито завдяки воскові та ще якимось бджолиним речовинам фарби яраз і стають тривкими, здатними навіть час перемогти. А якщо по віск, то до кого ж — до Романа!... На Романове замовлення Художник пофарбував йому вулики на ясно-сині, брав щіточкою блакить просто від неба і фарбував: „Вічно будуть, не злиняють — небо ж не лине”. Так і стоять синенькі, а на одному з’явився ще й гостровусий Мамай - козак, що ніколи не спить, — він на пасіці як у дозорі...

Художник намалював його понад замовлення, так ніби для жарту:

— Хай він вам пасіку стереже та на кобзі побренькує...

Про те, щоб намалювати Надьку, спершу не йшлося,

бо Художник взагалі був досить перебірливий щодо тих, кого він волів би увічнити на шматині полотна. Замовлень не бракувало, але він брався за них завжди на сурмлено, якимось неохоче. Одного разу на храмовому святі озерянська попада, пишної вроди молодиця в дукачах та корсетці, пропонує вередунові цілого червінця, тільки, щоб змалював її, як є, однак Художник не піддався спокусі, віджартувавшись тим, що сам він міг би червінця намалювати, але навіщо? Не завжди вдавалось схилити його до розмалювання скринь дівчатам у посаг, хоч це в нашого майстра добре виходило і від замовлень відбою не було. Зате Надьку Винниківну, хоча й на маленькій полотнинці, він вимальював трохи не все літо, не пропустивши, здається, жодної вранішньої зорі. Мину Омельковича навіть стала задрісти поривати, і він, знаючи Художникову слабкість, якимось на голоці біля крамнички взявся знаходити його чверткою, яку наготові тримав у руці:

— А мене ось тут, не сходячи з місця, ви могли б змалювати?

— Вас? — і Художник, оглянувши Мину та його принаду, затиснуту в кулаці, важко відвернувся. — Міг би, але не хочу.

І допитайся його, чого не хоче, що йому в Мині не так, адже ж з власної волі перед тим малював навіть занепалого від недуги діда Бобрика, що весь вік лимаював у Тернівщині, а тепер більше бідкався серед своїх вуздечок та хомутів:

— Жаль, цього ось хомута не доробив. Попросив бригадир з більшого менший зладнати, щоб шию кобиличині не розбивав, а от не встигну! Небіжчиця все частіше до себе гукає...

Місячне марево Художник також ще й досі ловив і Климів бузок не минув, та все ж більше душі він доклав, щоб змалювати Надьку з дитям, вважаючи, що нічого вищого й достоєнішого в житті мистця нема, як відтворити красу материнства.

Жодного сходу сонця Художник наш не проспав.

Тільки зазоріє, по-вранішньому заплomenіє грайнебо, вже він за роботою. Стоїть по коліна в росах за ровом край садка, підхоплює з того грайнеба пензликом відблиски зорі та на полотно їх, на полотно! На щічки дитини й матері та на розкішні плоди, що, червонобокi, в росі, з листям нависають над ними вінком. Саме так, за свідченням Кліма-фантазера, і відбувався творчий процес в того чудодія: зирк на ту, що під яблунею, зирк на схід, злегка пензликом черпне зорі — і на полотно, на щічки дитяткові та його молодій матері. Для кого, для чого він малював? Що в нього там виходило? Нікому з тернівщан не показував цієї своєї роботи, тільки Клім Подовий і вдостоївся, всюди потім роздзвонював, яке дивне узрів він на тій полотнинці творіння: ніби Надька, але й не Надька, просто сьйво якесь, яскравінь кольорів, їхня гра й переблиски, де ранкова зоря, і роса, і усмішка людини — все поєдналось у красу неземну, — ніде, ані в Козельську, ні навіть у Полтаві се-

ред тамтейшних святих не бачив наш Клім нічого подібного! Юна мати з-під яблуневого вінка дивиться на своє дитя з такою безмірною ласкою та любов'ю і ледь всміхається кутиками вуст, але — от сй-же-сй! — не завжди вона всміхається, а лиш коли-не-коли, залежно...невідомо й від чого! Проти її то зникаючі, то знов напливаючі усмішки Клім-дзвонар роздзвонював по всій нашій окрузі, а всяка химерія та начаклованість, як відомо, завжди заваблює, тому багато об'явилось таких, надто ж серед жіноцтва, що забажали на цю картину будь-що подивитись, але виявилось — зась вам! Художник нікому не волів показати, що там у нього вийшло на його ворожбитському полотні. Тож і сумніви в декого виникли: чи є там Надька? Та ще й така, що за певних обставин, залежно від того, хмарно, чи сонячно, чи хто яким оком гляне на неї, намальована то всміхнеться ледь помітно, то знов схмурить брови, коли щось їй не так. А може, то взагалі самі тільки вимрій-

ки, плід буйної уяви нашого Кліма, що йому і місячно, і зоряно, і дощ іде водночас?...

Збезвістився, нез'являвся більше на Тернівщині.

Ми довго блукали по розкиданому на пагорбах Козельську, аж поки на самій околиці в котроїсь вдови натрапили на слід нашого маестро.

І тоді ми вперше побачили в нього Мадонну. Ту, що на білосніжній тарелі, у вінку із синіх волошок...

Однак це не була Надька. Ми запитали про неї:

— Де ж та?

Художник покопирсався в запічку серед свого мотлоху, і враз щось сяйнуло перед нами стягою ранкової зорі.

— Ось вам моя Мадонна...

Впізнали ми її одразу, нашу вишневоцоку Надьку, що тримає мале дитя біля грудей. Вся вона мовби оповита тихим сяйвом материнської відданості, любові й злагоди, а блискучі яблука над нею з-поміж листя нависають таким рясним вінком, наче все небо вродило

ними і роса ось-ось із них скапне разом із соковитим цвітом вранішньої зорі.

Не могли ми й слова сказати від захвату, зацікавили, вражені, і явно помітили, як уста її ворухнулись в усмішці, звернені до дитятка чи, може, й до нас.

Свіжа й барвіста стоїть його Мадонна під яблунею, схилившись до своєї славненької, в білій льолі дитини, їй віддана вся ніжність, вся дума-задума, що нею промениться материнський, сповнений тихої ласки погляд. І найбільша сила картини була якраз зосереджена в цьому погляді молодої матері: дивишся й бачиш, що нічого, крім немовляти, зараз для неї на світі не існує, є лиш це крихітне життя, і вона його мовби чатує, оберігає своїм поглядом від якихось напастей, від невідомих, нікому не чутних ще небезпек, що, може, тільки вона їх і передчуває своїм материнським інстинктом.

Надька Винниківна, своя ж тернівчанська людина, стала, виходить, картиною. Стала, може, навіть самим безмертям!...

ТАК БУДУВАЛИСЯ ФУНДАМЕНТИ

18 березня 1974.

Був у нас з родиною Алек Логід, менажер торонтонського Монтреальського банку. Обіцяв дати гарантію для Новоекспорту, якщо ми купували б картини з України, і позичить гроші на друк альбому „Страстей Христових” Курилика.

24 березня 1974.

Ми були на іменинах Б. Гайденкорна — редактора польського тижневика „Звйонзков'єц” у Торонті. Зібралося добірне товариство з міністром мультикультуралізму д-ром Ст. Гайдашем. Нічого не допоміг галереї, отже м'явся. Казав, що не одержував моїх листів, мабуть, хтось у його канцелярії нас блокує. Обіцявав приїхати до музею з міністром культури. Було велике зацікавлення нашим проектом альбому „Страстей” і велике враження зробила вістка про мою заплановану подорож до Польщі й України.

Сьогодні був у нас ред. Михайло Сосновський з дружиною, захоплені музеєм.

27 квітня 1974.

Я повернувся з нелегкої подорожі до Польщі й СРСР. У Варшаві побував вперше в житті, а в Кракові вперше від Другої світової війни. Моїм провідником по Варшаві був впродовж одного дня скульптор Броніслав Конюши, брат нашого торонтонського приятеля, скульптора Едварка Конюшого. Мав змогу познайомитися з багатьма художниками і письменниками, побував на декількох виставках і на найкращій з них — виставці картин Юрія Новосільського. Відвідав також помешкання й студію Аліції Шуберт-Ольшевської, що її праці вже декілька разів виставлялись у наших галереях. Особливо важливою була візита у польському Національному музеї (Музеум Народове) та розмова з його директором проф. Станіславом Льоренцом, який не тільки звелів відкрити для мене зачинений в той день музей, але й фонди, де я побачив чимало старовинних лемківських ікон.

У Кракові відвідав редакцію найвпливовішого в Польщі католицького „Тижодніка Повсехного” та більшість дня провів з Юрієм Новосільським, українцем з роду й одним з найвизначніших сучасних мистців не тільки Польщі, але й Європи.

Повертаючись з Кракова, відвідав ще у Варшаві Українське культурне товариство і Редакцію „Нашого Слова”.

В Україні побував на виставках художників трьох мистецьких центрів — Києва, Львова й Ужгороду. Вибрав в робітнях твори (більшості з них не зміг опісля одержати — прим. автора) київських мистців: Миколи Глуценка, Василя Чегодаря, Василя Непійпива, С. Сегеди; львівських — Григорія Смольського, Олексія Шатківського, Миколи Андрущенка; ужгородських — Антона Кашшя, Федора Манайла, Золтана Шолтеса, Андрія Коцки, Василя Габди, Василя Бурча, Володимира Микити та Михайла Сапатюка. У столиці України Києві мав формальні розмови з заступником голо-

ви Ради міністрів — Петром Троньком, міністром закордонних справ — Г. Шевелем і міністром культури Ол. Романовським та його заступницею Чорнобривцевою, а також з головами Товариств і Спілок — Валентиною Шевченко, Юрієм Смоличем, Олесем Гончарем, Ол. Підсухою й ін.

Вчора ми були в Торонті і я майже дві години розказував про все В. Куриликові. Він дуже добре розуміє всі справи. За час моєї відсутності прийшла майже сотня передплат на альбом „Страстей Христових”. „Гомін України” помістив нотатку про запланований друк альбому.

Сьогодні ми укладали в нашому музеї виставку скульптур канадської різьбарки Ельвіс Елерт. Дуже добре виглядає.

15 травня 1974.

Вчора ми їздили до батьків Курилика і їх родичів Будяків. Привезли деревця і розсаду городино. Накопали кущів з Геникового поля. Я купив також за 10 дол. малу сосну. Завтра посадимо все під музеєм і на полі.

20 травня 1974.

Були вчора в Торонті на прийнятті для прем'єр-міністра. Говорили з паном і панею Трудо, з міністром закордонних справ М. Шарпом та з міністром Ст. Гайдашем. Я передав прем'єрові привітання від П. Т. Тронька з Києва.

Два дні тому були в нас п-во Стецькові з д-ром Гординським, що є головним лікарем при скай-ляб у Гюстоні. Він висвітлював у нас прем'єру фільму про умови життя в скай-ляб.

Сьогодні вранці були в музеї з родинами польський консул в Оттаві Орачевський і торговельний аташе Бучма. Цікавились зокрема моїми враженнями з Польщі.

24 травня 1974.

Була група туристів з України (21 осіб) під проводом Вол. Сіробаби, голови Спільки журналістів. Були в музеї також Пилипенки з Олею Ковач, дочкою письменника з Югославії.

Останніми днями ми мали групу дружин американських лікарів з Бофало (34 особи) та українських дітей

з Велланду, що привів о. Галадза.

29 травня 1974.

Дві сестри привезли до музею групу дітей аж з Вінніпегу.

У нас на сьогодні вже є заплачених 120 передплат на „Страсті Христові” і кільканадцять замовлень. Нотатки про заплановане видання появилися також у часописах „Америка” та „Український Голос”. Аж лячно подумати, як нам це видати.

4 червня 1974.

Було в музеї два автобуси із старшими людьми з парафії св. Димитрія в Торонті (від о. Татарина).

До втоми підливаю і повністю мою рістню. Хотів би якнайшвидше відділитися від сусідів. Але все росте так само повільно, як музей.

18 червня 1974.

Несподівано відвідав музей письменник Олександр Підсуха з Києва з дружиною-лікаркою. Були також дуже гарні люди — Вільки з Віндсору. Він фотограф горілчаної компанії. Зробив

в музеї для нас багато кольорових фотографій.

30 червня 1974.

Кілька днів тому відвідав музей дуже інтелігентний священник-василіянин о. Юліян Кубіні (закарпатець), а сьогодні приїхав латвійський маляр Т. Кікавка з недалекого Бурлінгтону з молодим ученим з Риги. Кікавка є мистецьким критиком для щоденника „Гамільтон Спектейтор”, напише там статтю про нашу галерею. Має в пляні також намалювати для музею серію картин „Створення світу”, ілюструючи слова Біблії.

Курилик прислав чудову картину „Сон Дон валеї” для д-ра Романа і Ліди Смиків, які подарували 1000 доларів на музей (вже вдруге).

Маємо вже 275 передплат „Страстей”, тобто понад 25% наміченої мети. У „Вікенд магазині” було кілька сторінок про Курилика, — стаття з репродукціями його творів.

18 липня 1974.

В музеї були два богослови із Стемфорду. Коли я

розказував біля Ікони Охтирської Богоматері її історію, вони самочинно й без попередження гарними голосами проспівали „Богородице Діво”. Було зворушливо.

23 липня 1974.

Був у музеї о. Р. Кисілевський з Вінніпегу з дружиною. Купили картин на 800 дол. Приїхали ще дві українські родини: Юзькові з Клівленду і Турчанюки з Філядельфії. Два дні раніше відвідали музей дуже прихильні п. Коці з Монклер біля Нью Йорку.

Приїхав також Василь Курилик. Дуже відпружений і свіжий. Хочє далі дарувати картини тим, хто допомагає музеєві. Хотів би на свій кошт зарамувати „Страсті Христові”. Думає присвятити рік часу на те, щоб зробити ще 640 картин — ілюстрацій до євангелія св. Матвія. Жартуючи, сказав, що прийдеться нам побудувати ще один музейний будинок. Привіз від мами для нас сметану і часник. Також привіз свою передмову до книги „Страстей Христових”.

24 липня 1974.

З пошти прийшла „Літературна Україна” з промовою Юрія Смолича на з'їзді трьох товариств: Українського Т-ва дружби із зарубіжними країнами, „Україна” і Т-во захисту миру. Там згадано поіменно нас, журналіст і галерею як „незалежних пропагандистів української культури, які одні з перших нав'язали зв'язок з Україною”. У щоденнику „Ніагара Фаллс Рев'ю” є сьогодні стаття Біла Джонсона про наші виставки. Були сьогодні два священики з Фатіма Шрайн в Люїсвіл, Н.Й., вибрали картини на свою одноденну виставку. Привезуть колись до музею своїх студентів-богословів.

29 липня 1974.

Не міг вночі спати. Гризся усім й особливо книжкою.

2 серпня 1974.

Тому два дні, їдучи із студентами Ст. Джером коледжу Вотерлу університету до бофалівської галереї, поступив до нашого музею професор Доналд де Марко. Тут він і залишився, такий був захоплений тим, що по-

бачив. В два дні згодом приїхав вдруге і привіз показати мені статтю про Курилика, яку написав для газети „Кетолік Реджістер”. Я прочитав її і сказав, що це саме та стаття, яка мені потрібна для книги „Страстей”. Була вона наче прямо надіслана з неба. Дуже швидко приїхав до музею співтовариш д-ра Де Марко, професор того ж коледжу й декан філософського департаменту д-р Джералд Кемпбел. Він і його дружина зробили для книги „Страстей” всі французькі переклади й проредагували англійські тексти.

За два дні відбудеться в нас відкриття виставки робіт Ірини Петренко-Федишин.

Курилик написав у листі, що платитиме кожного місяця за оправу 10 картин із серії „Страстей”.

15 серпня 1974.

Потелефонували з друкарні „Гармоні”, що друкуватимуть альбом „Страстей Христових” на спілку з іншою друкарнею. Наклад 5.000 примірників коштуватиме біля 50.000 доларів. Я сказав: — Добре. Не знаю,

звідкіля візьмемо гроші. Ми починаємо, — як звик говорити Курилик, а далі журитись залишаємо св. Духові й нашій Іконі. На сьогодні маємо 258 заплачених передплат і 100 замовлень. Але більшість одержаних грошей пішли на інші необхідні видатки.

23 серпня 1974.

Останніми днями було більше відвідувачів і дещо продано. Це добре, бо 1 вересня, крім мортгеджу, треба буде заплатити 2.000 доларів — перша рата за кліші „Страстей”. Добре було б мати ще 3.000 на 15 вересня. Та це вже, мабуть, не вдасться без позики.

27 серпня 1974.

Вчора прийшло майже 2 тис. доларів передплат на книжку. Це знову чудо.

31 серпня 1974.

Був Курилик з двома малими синами. Побув кілька

годин. В тому часі приїхали канадійці з Торонта і купили його картину „Шкільний полуденок” — за 500 дол. Сказав, що робить портфоліо із 4 грав'юр у кольорі для фірми Оліветті. Заплатять йому 32.000 доларів. Зробить рисунок музею для книги „Страстей Христових”.

5 вересня 1974.

У нас відбулося відкриття виставки доброї, старшої віком канадської малярки Вішарт з Гамілтону. Маємо вже 405 передплат на книжку. Зможу заплатити друкарні на 15 вересня дальших 3.000 доларів.

У „Кетолік Реджістер” була стаття проф. Де Марко про Курилика і музей. Добра й потрібна тепер нам реклама.

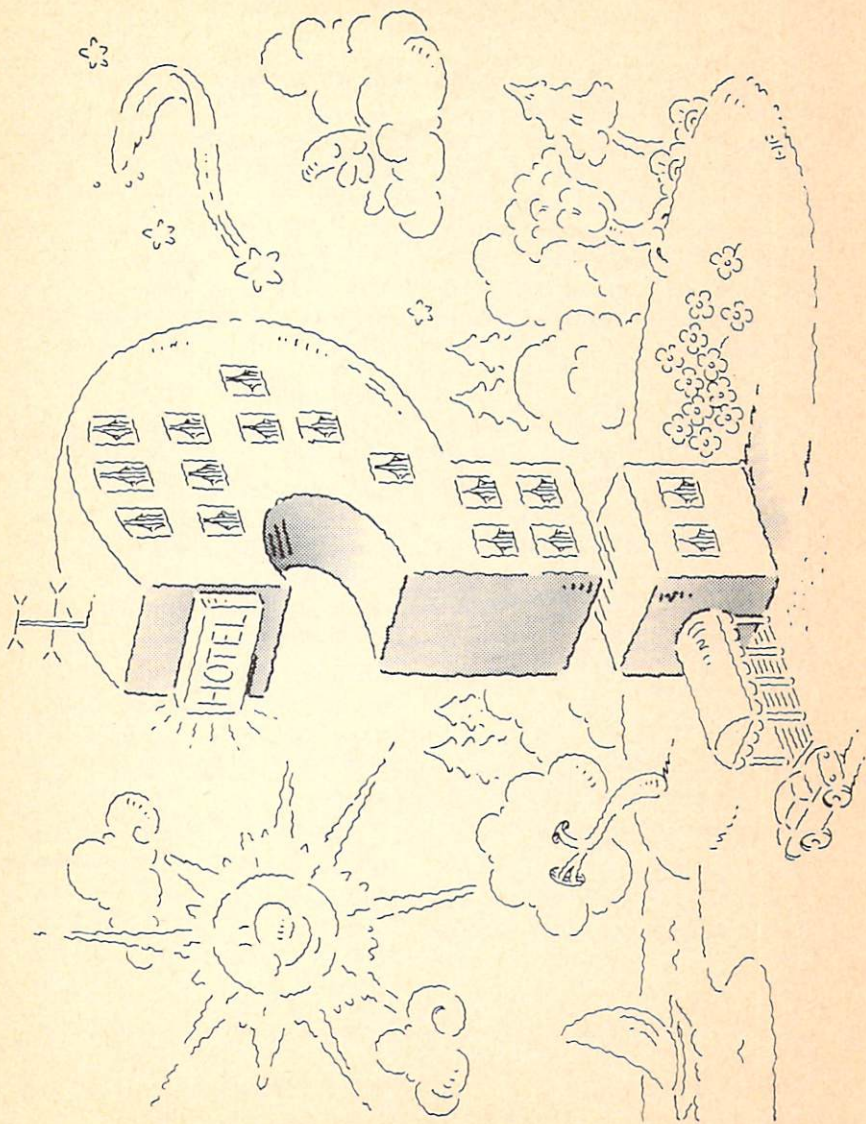
Приїхали Сестри Служебниці з Торонта. Дуже милі і побожні.

М. К-ий

*

— О, якби кожній людині платили стільки, скільки вона справді заслуговує!

— Ну, щодо мене, то я б ніколи не погодився працювати за таку низьку плату.

“Подорожній посібник для упосліджених” дасть відповідь на всі ваші питання

Яка є ситуація паркування? Чи зможете переманеврувати через входи? Чи є там догідні туалети влаштування?
Такі роди питань знайдуть відповіді відносно більше ніж 100 важливіших туристичних атракцій в Онтаріо у “Подорожньому посібнику для упосліджених”.

Ви також довідаєтесь про: доступне приміщення; бюро Канадського Т-ва для проблем Слуху; окружні бюро Канадського Національного Інституту для Сліпих; провінційні парки з догідними зупинками для упосліджених; транспортними контактами і центрами обслуги при магістралях 400/401.

Запевніться, що ваші несподіванки будуть присмними під час подорожування по Онтаріо. Щоб набути “Посібник” пишіть до:

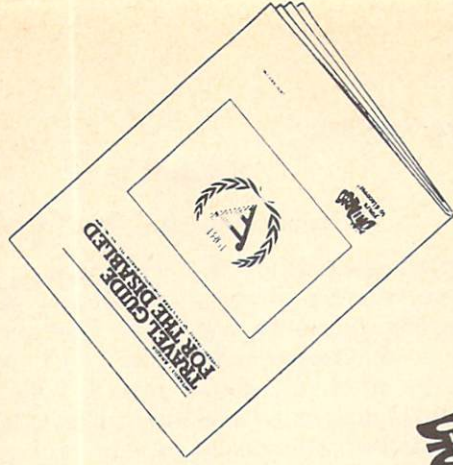
Ontario Travel, Queen's Park, Toronto, Ontario M7A 2E1
Tel.: (416) 965-4008 (collect)

Ministry of Industry and Tourism

 Ontario

Larry Grossman, Minister

William Davis, Premier

 **ваше для
пізнавання!**

Малі міста України

СТРИЙ

Спеціально для "Ми і Світ"

З модерної Львівської автостанції за якихось півтори години автобус домчить вас до Стрия — славного прикарпатського містечка. Охайні, затишні, звивисті вулички, назви (Замок, Підзамча, площа Ринок) роблять його надивовижу схожим на „місто Лева”. Однак при зовнішній подібності у всьому відчувається інший ритм життя: без метушні й гармидеру великого міста, якийсь спокійний, розмірений, поважний.

На алеях парку гуртувалася молодь, бабусі й молодіці, навсібіч вітаючись, неквапно прошкували до церкви з оберемками смарагдового клечання — були Зелені Свята. Як і в давні часи з-під бань урочисто й піднесено злітали до неба звуки хоралів...

...Перші письмові згадки про Стрий знаходимо у давніх хроніках під 1396 і 1398 роками. Але, ймовірно, мі-

сто було засноване значно раніше: у XIV столітті воно вже значилося як економічний і адміністративний центр, і навіть мало магдебурзьке право. Стрийські купці торгували виробами місцевих шевців, гончарів, ткачів, мечників, золотарів не лише в Галичині, а й на Закарпатті, Буковині, Наддніпрянщині, в Молдавії. Недарма на старовинному міському гербові XVI століття було викарбувано зображення купця-мандрівника.

З року в рік жителі міста зазнавали спустошливих грабунків — український люд змушений був терпіти наругу й знущання польських магнатів та їх внутрішні чвари. Стрияни мужньо чинили опір чужим займам, вливалися до повстанських загонів Северина Наливайка, до козацького війська Богдана Хмельницького та його побратима Антона Ждановича.

Незважаючи на переслідування з боку властей всього українського у першій половині XVII століття у місті виникло чотири братства, що мали свої школи, були осередками розповсюдження рукописних та друківаних книг. У цих школах викладали „бакаляври” — високоосвічені мандрівні вчителі Дем'ян Бабиченко, Кость Бекишевич, котрі мали непогані власні бібліотеки. Того часу в Стрию мешкав самотній художник, якого в народі називали „Василь із Стрия”, тут народився український письменник Григорій Куйбіда, з-під пера якого з'явилось чимало так званих повчальних оповідань.

Тяжким лишалось життя стриян і по прилученні Галичини до австрійської монархії (1772 р.), хоча свавілля польської шляхти було дещо послаблене. Тоді в місті, де мешкало 4235 осіб, була лише одна школа та примітивна аптека, кілька ремісничих майстерень, млинів, гуралень.

Українська молодь не володіла ніякими правами, зате вона мала чимало обо-

в'язків, найстрашнішим з яких була рекрутчина. Сотні юнаків на десятки літ полишали рідні домівки, багато з них зложили свої голови за цісаря. В битвах 1859 року під італійськими містами Маджентою і Сольферіно загинули тисячі вояків Стрийського полку.

Проголошена 1867 року автономія в Галичині ще більше посилила національне гноблення. У всіх школах Стрия викладання предметів стали вести тільки польською мовою. 1912 року, коли в місті вже налічувалося десять шкіл, магістрат і тоді не дозволив створити в жодній з них навіть однієї української класи. Упродовж ряду років Стрий займав третє місце за смертністю населення міст Австро-Угорщини. Одна з галицьких газет писала: „Від шкарлятини і ангіни померло... більше трьох тисяч дітей робітників, яких у Стрию налічується більше 4 тисяч”.

Не оминула Стрий і лихо-звісна світова економічна криза. Наприкінці 1931 року на 25 тисяч мешканців міста припадало разом з членами

сімей понад вісім тисяч безробітних, які не одержували ніякої матеріальної допомоги. Досьогодні пам'ятають старожили Стрия „криваву середу” 31 березня 1926 року, коли демонстрація доведених до відчаю людей була розстріляна поліцією.

Умови для культурно-освітньої діяльності були мало сприятливими — вся робота зосереджувалась у нечисленних громадських організаціях. Однак 1886 року в Стрию за участю Івана Франка був виданий науково-літературний збірник „Ватра”, в якому, за висловом Каменяра, виступили „майже всі ще живі покоління і напрями української літератури”. У місті часто бували Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Наталя Кобринська, Соломія Крушельницька. Тут жив і працював Філарет Колесса, народилися і мешкали композитори — брати Остап і Нестор Нижанківські.

...Нині Стрий — значний промисловий і культурний центр Львівщини, третє за величиною місто області. Тут виготовляється потужне

ковальське і унікальне геологічне обладнання, сукно, одяг, взуття, мозаїчний паркет, а також комбіновані корми для тваринництва. Опори трансєвропейської системи енергопередачі, що перетинає район, теж виготовлені в Стрию.

Стрийські меблі користуються попитом у Зах. Німеччині і Швейцарії, технічний вуглець — у Японії, художнє скло — в Англії, Іспанії, Голляндії.

Нині у Стрию діють десять середніх шкіл з українською мовою викладання, дві музичні із спеціалізованими класами бандури і сопілки, чотири професійно-технічних училищ, де молодь може обрати одну з 42 спеціальностей. Понад десять тисяч молоді бере участь в гуртках художньої самодіяльності. Вони виступають у великій міській кіноконцертній залі та шести Будинках культури. Широкою популярністю втішаються ансамбль пісні і танцю „Смерічка”, хорова капеля „Ватра”, чоловічий хор „Промінь” та оркестра народних інструментів.

Понад сімнадцять років у місті діє літературно-мистецьке об'єднання „Хвилі Стрия”, що ним довгі роки керує заслужений діяч культури України письменник Віктор Романюк. У роботі секцій поезії, прози, живопису, графіки, різьблення, вишивки, художнього скла бере участь понад 200 аматорів. З числа студійців поповнилися Спілка письменників та Спілка художників України, видавництва друкують книги поезії й прози місцевих громадян, у різних містах області влаштовуються виставки стрийських самодіяльних художників. Їхні помешкання — це справжні, унікальні мікромузеї. Скажімо, робітня різьбаря Осипа Величка, твори якого експонувалися в Швейцарії, Франції, Індії, нагадує картинну галерею, яка представляє кількасот портретів князів і діячів української культури. Веселковим сьйвом виграють вишивки знаної майстрині Ірини Ольшанської, колекція якої налічує понад 500 узорів бойківської, гуцульської, лемківської вишивок. Витвори зі

скла Григорія Паламаря розкупуваються не лише в Україні, а й у США, Японії, Франції, Канаді.

У центрі Стрия завжди велелюдно. Тут зупиняються туристи, що мандрують Карпатами. Звідси роз'їжджаються по домівках засмагли, веселі курортники після оздоровлення у знаменитих моршинських пансіонатах.

Та й у самому місті є де набратися сил і снаги: на берегах стрімкої річки Стрий, що котить свої джерельні води з самісінької Верховини і де дітлахи голіруч ловлять чарівну рибу — пстругів (форель). До того ж, майже всі підприємства міста мають у Карпатських Besкидах або бази відпочинку, або мисливські будиночки чи наметні містечка, в яких стріяни проводять свій відпочинок.

Жителі міста, шануючи давні традиції, примножують авторитет Стрия — кілька років тому за упорядкованість він посів третє місце в Україні.

Написав для „Ми і Світ”

Антін Савгерич

УКРАЇНІЗМИ У МОВАХ СУСІДІВ

Для кожного народу мова була дзеркалом, а водночас і літописом його історії. Одні мови безперервно збагачувались з власних, питомих джерел і з надбань культурних мов світу, інші поповнювались повільно, причому більше з розмовно-говіркового фонду, менше з книжного й чужомовного.

Український народ споконвіку вів осілий спосіб життя. Але, знаходячись на перехресті шляхів, що пролягли з Азії до Європи і „од варяг у греки”, часто зазнавав уторгнень і тривалої осілості на їх землях різних кочових племен, а відтак — і багатьох етнічних привнесень. Такі інвазії, безумовно, лишали свій слід і у місцевій мові. Тому то в певні періоди історії в українську мову, подібно як і в мови багатьох інших народів, входило чимало іншомовного, що з'являлося внаслідок безпосереднього контактування з мовцями сусідніх народів. Що стосується запозичень, які поповнювали говіркове мовлення на рубежах укра-

їнської етнічної території в результаті природної двомовності, то вони піддавались фільтрові з погляду специфіки національно-мовної.

Приймаючи й засвоюючи іншомовне, порубіжні говори української мови віддавали децицію із свого лексичного запасу й сусіднім мовам — і слова, які мали відповідники у мові-приймачі, і нові слова, що проходили через мовні кордони разом з реаліями (тобто з предметами, які позначали), оскільки вони були сусідам невідомі. Щодо перших, то деякі з українізмів, залишаючись діалектними в українській мові, набували прав літературності в інших мовах і їх українське походження згодом не усвідомлювалось носіями мови-приймача. Так, наприклад, повністю адаптувались і літературнились в угорській мові такі закарпатські діалектні лексеми, як: *gamba* (діял. гемба „губа”), *gazda* (діял. газда „господар”), *ablak* (діял. абляк „вікно”),

zimno (діял. зимно „холодно”) і загальнонародні szalma (солома), а в молдавській і румунській мовах: izvor (діял. ізвір, звір, „джерело”, „витік”, „потік”), jintita (діял. жентиця „сироватка з овечого молока”), jitnita (діял. житниця), livada (молд. ливадэ (левада), lantug молд. ланцуг (ланцюг), magura (молд. мэгурэ (могила)). Інші типу bors, trimbita і подібні не підпали під мовну адаптацію і, зберігаючи своє маргінальне становище в тих літературних мовах, не втрачали зв'язку з мовою-джерелом.

Українських запозичень у числі всіх тих слов'янізмів, які в давнину і пізніше, в процесі прямих взаємин, прийняла у свій лексикон угорська мова, немало. Так само непоодинокі вони і в молдавській та румунській мовах. Зате їх мало в болгарській мові, межі стикування з говірками якої незначні: відомо лишень, що болгарською мовою прийнялись українізми дичка (лоза винограду, на якій роблять щеплення) і цебер (дер'яна посудина для води).

Чи не найбільше українських слів і виразів нині зустрічаємо у російській мові. Багато з них своєю появою завдячує протяжності в просторі двомовного ареалу, а також тривалим взаємозв'язкам. У зв'язку з потребою типізації мовлення персонажів-українців у літературних творах для українізмів відкривались канали проникнення в російське художнє мовлення. Такими є слова: дивчина, доля, жинка, повстанец, побратим, доводиться (довелось), кордон, судилось, родичи, хлебороб, хлопец, чуб та фразеологічні вирази: бисов сын, гуртом батьку бить, на городе бузына тощо. Останнім часом українські лексеми в російську мову потрапляють і через пресу. До таких належать слова: настрой, запал, корабелы, неповторный і подібні.

Щільно пов'язані не лише територією стикування діалектних ароалів, але й спільністю історичних перипетій і доль український і білоруський народи перебували і в безперервних мовних взаєминах, які лишили відчутні

сліди в суміжних говорах двох мов. З обопільних діалектних відкладень (фонетичних, лексичних і граматичних) в літературні мови цих двох народів потрапило дуже мало. Основна причина полягає в тому, що українська літературна мова виникла, а потім і збагачувалась на основі південно-східного наріччя. Як відзначають білоруські дослідники, в різні періоди розвитку білоруської літературної мови в її художньому стилі, як стихійно, так і усвідомлено використовувались українські слова й звороти, наприклад: лідаушчыці („ледащиці”), тутачка („тутешня”), швыдче, жалызниця, мабуць, крамар, чоботи, чумакавець, бакали, процьагав ложку, з загостреним, гарний принасловати, якась, за тес, чи і т. п. Але в літературній мові закрипілись не ті, які мали застосування в художньому стилі, а ті з українізмів чи українізованих запозичень, які в давнину поступали через книжне посередництво або внаслідок безпосереднього спілкування, наприклад: баламут,

вирш, китайка, ковшъ, клуня, малевати, роспрошати, торба й інші, а в наш час через мову преси: пригадаць, згадка, побіт, адсоток і похідні від них.

У певні періоди історії, зокрема в XVI-XV століттях, українська мова зазнала значного впливу польської мови. Зворотний вплив, незважаючи на живі взаємини, був менш відчутним, свідомо гальмованим, однак неминучим. Дослідники історії польської мови констатують, що в цей час польська літературна мова прийняла з української цілу низку слів зокрема: siolo (село), holota, czeremcha, czerezinia, bohater, czerep, nienadziczny, dohadywac sie, put, (o)hydzcic, ohyda, ohydny, pohaniec, puhacz, ploskonki, ziecianczuk, balamut, wasilek, kozera, syromak, wskroczywy тощо, а розмовна мова — ще більше. Поряд з такими словами, які в польській мові мали свої відповідники і тому приймалися як синоніми, в обіг входили й назви українських реалій: bunczuk, bulawa, kontusz, surmacz, kitajka, koczowisko, kolpak, koza-

kowac, sahajdak, surma, jarczak, czuban, barycz, rohatynka, serdak та інші.

Чимало слів, засвоєних як синоніми, збереглись на правах маргінальності в сучасній польській мові, а назви реалій і далі виконують роллю okazionalizmів, тобто слів, які використовуються при певних okazіях.

Взагалі, якщо йдеться про назви реалій побуту українського народу, то вони можуть використовуватись у будь-якій мові, коли виникає потреба називати ці реалії. Так, слова бандура, козак, кобзар, кобза, сопілка, трембіта, шаровари, гопак, гердан, борщ, вареники, горілка і подібне в іншомовній фонетичній передачі можуть застосовуватись в англійській, французькій чи німецькій мовах тоді, коли треба назвати аксесуари українського життя. Але це не означає, що використані для такої мети українізми стають надбанням чи просто запозиченням у цих літературних мовах. Їх функціонування цілком факультативне, okazionalne.

У чеську і словацьку лі-

тературні мови українізми потрапляли переважно із порубіжних діалектів — здебільшого, це лише назви тих реалій, яких не було в побуті чехів та словаків.

В румунській мові, яка належить до сім'ї тюркських мов (її носії в Донецькій області живуть у сусідстві з носіями говорів південно-східного наріччя української мови), в обігу є українізми цеберка і биргадир (з українського бригадир).

В цілому українізми в мовах сусідів є результатом безпосередніх контактів на рівні говірок, через які українські слова згодом потрапляли в літературні мови. Запозичуються переважно назви реалій і зрідка слова, що приходять як синоніми до вже існуючих, не витісняючи їх.

Як видно, українська літературна мова, збагачуючись і з власного національного фонду, і з інтернаціонального, відкривала двері і для запозичень у неї, для збагачення інших мов її багатими словесно-виражальними засобами.

Зіновія Франко

СЛЬОЗИ МІСЯЦЯ І РУСАЛОК

Серед черепашок з райдужними кільцями є такі, котрі зберігають у собі чудовий скарб — перли. Перлові банки Манарської затоки коло найпівденнішої точки Індії, Шрі Ланки, Бахрейнських островів привернули увагу людей ще чотири тисячі років тому. У давніх ассірійських клинописах згадується чарівна краса „риб'ячого ока” і „червоної троянди” — перлів з дна Перської затоки. До цього часу найкращі в світі перла рожевого, жовтуватого й чорного кольорів добувають ловці невеличкого острівного князівства Бахрейн.

Саме слово „перли” походить від китайського „чженьджу” чи арабського „зеньчуг”. Індійці називають його „маньяра” — брость квітки, а греки — „маргаритес”. Перли здавен відомі в Україні, де вони були улюбленим національним самоцвітом. Ми назвали їх так само, як французи і німці — перлами. Представниця прекрасної

статі різних епох високо цінували рідкісні дарунки черепашок.

„Злато-срібло”, „перли добірні” згадуються дуже часто в українських народних піснях і легендах. Перловим білим гаптуванням із сонячними мерехтливими переливами прикрашали святковий одяг наші князівни. Згадування про перли зустрічається в Переяславському літописі X століття. Тут описується сон деревлянського князя Мала, якому привиділося, ніби велика княгиня київська Ольга обдарувала його одягом з перлами. Слово „жемчужний” означає найвищу ступінь, „дорогоцінний”. Перли трапляються всередині морських черепашок і черевоногих, пластинчастозябрових молюсків, які мають дві скріплені стулки. Перлоносний молюск маргаритана маргаритифера у XV-XIX століттях був поширений від верхів'я Дніпра до узбережжя Північного Льодовитого океану.

Особливо славилися перли, добути на річках Кереть, Варзуга, Ковда, Кем, Мума, Попой та ін.

Річкові перли білого, сірого, коричневого й чорного кольорів з рожевим, золотавим, голубуватим і бузковим відтінком правильної та округлої форми називали добірними. З них виготовляли намисто, наплічники, загіяста, вставляли в каблучки, сережки, броші, ними розшивали святковий одяг і прикрашали ікони.

Особливо славилися у ювелірній справі кафімські перли — за назвою міста Кафи (середньовічна назва Феодосії). Перли, мабуть, потрапляли сюди з аравійського узбережжя Перської затоки, Бахрейнських островів та Індії. Новгородські купці від початку XVI століття їздили в Крим по „кафімські зерна”.

Звідки ж беруться перли?

Ювелірні перли утворюються у черепашках молюсків, які виділяють перламутр. Молюск відкладає його не тільки на стінках, а й навколо сторонніх тіл, які

випадково потрапили у мантию. Чужорідні часточки, стаючи своєрідним центром кристалізації майбутньої перлини, подразнюють мантию молюска. Для самозахисту він починає шар за шаром відкладати гуанін. Перли, як і перламутр, на 90 процентів складаються з арагоніту, крім того, тут є також й амінокислоти — складні органічні сполуки та вода.

Перли не такі довговічні, як інші самоцвіти. За спостереженнями археологів і ювелірів вони існують 150 - 200 років, а потім втрачають привабливість і перетворюються на білий порошок, що складається з арагоніту та решти рогової речовини. Правда, в музеях перли зберігають до 600 років.

За певних умов, перли можуть зберігатися тисячоліттями. Згадаймо хоча б перлові прикраси мешканців Помпеї, які трагічно загинули під руїнами споруд, товщею попелу й лави в 79 р. по Хр. під час катастрофічного вибуху Везувію.

У 1973 році унікальне поховання із золотими скар-

бами сарматських часів виявила на трасі Північно-Кримського каналу археологічна експедиція Інституту археології АН України під керівництвом кандидата історичних наук А. А. Щепинського. Авторіві цих рядків довелося проводити перше визначення самоцвітних каменів Ногайчинського кургану поблизу Нижньогорська, найбагатшого з усіх розкритих сарматських курганів Північного Причорномор'я.

Археологи обережно зняли скло з вітрин, і переді мною засяяли розсипи прикрас, виготовлені боспорськими й невідомими майстрами понад 2 тисячі років тому. Трапився рідкісний випадок доторкнутися руками до самої історії, до мистецтва стародавніх ювелірів.

У сережках, фібулах і брошах яскраво світяться зеленню смарагди та хризоліти; флакончики на пахощі, інкрустовані вставками з густо-синього сапфіру, червоного гранату й рожевого лалу. У намистинах легко впізнати агат, сердоликий онікс, халцедонікс, сапфіро-

вий халцедон. Понад 20 виробів виконані з агату, тут же вісім грудочок обробленого медово-коричневого бурштину, алебастрова посудина, гарний кулон-кабошон із карадагської жовтої агатової яшми, відполіровані шматочки українського граніту, кримського мармуроподібного вапняку й просвердлені кристалики золтаво-жовтого піриту.

Наручні браслети сарматської цариці Амаги — шедевр ювелірного мистецтва. Зроблені вони із золота, прикрашені жіночими та чоловічими фігурками й перловими низками на золотому дроті. На одному з браслетів вагою 200 грамів — близько 800 просвердлених перлів, деякі низки прикрашені дрібними смарагдами й оніксами. Засліплює не блиск золота, а великі вставки з обробленого цитрину. На іншому браслеті цитринова вставка оброблена кабошоном, а на іншому... Просто не віриться. Чи це не перший на землі огранований камінь? Але ж люди навчилися ограновувати кристали тільки в середні віки. Не-

збагнено, чому людина, зустрічаючи кристали в природі, тільки кілька сот років тому пізнала геометрію і закони огранювання самоцвітів. Стародавні ювеліри ще не знали, що прозорий самоцвіт не можна вставляти у виріб наглухо, світло має проникати знизу, тільки тоді огранений камінь засвітиться „вогнем”.

У царських браслетах збереглося багато сотень перлинок, що міняються різними барвами. У кургані деякі перли заховались непошкодженими часом, а деякі втратили блиск і перетворилися на борошністу масу. Скарби Амаги передані в Музей історичних коштовностей України в Києві.

Геологи знаходять в осадах стародавніх морів перли, яких вік обчислюється десятками і навіть сотнями років. У 1970 році монгольська експедиція виявила прісноводні викопні перли в пустині Гобі. Їх вік — 100 мільйонів років. Ще давніші перли знайшли в черепашках з континентальних відкладів Середньої Азії.

Перли цінують за красу й рідкісність у природі. Серед молюсків тільки деякі містять у собі перли. Вага їх вимірюється звичайно не каратами, а „перловими гранами” (гран дорівнює 50 мг). Вартість перлів визначають ціною одного грана, помноженого на квадрат його ваги. Так, перлина в два грани коштує 40 долярів, чотири грани — 160. Найвідоміші у світі перли — це „Королева перлів”, 112 гранів, „Перегрина” завбільшки в голубине яйце вагою 264 грани, „Регент” — 346 гранів, „Шах-Сафі” — 513 гранів і „Хоне” незбагненої краси й величини — 1888 гранів.

Колір у перлів різний: рожевий, блакитний, зелений, бронзовий, золотаво-жортий, навіть чорний. Він зумовлений забарвленням шарів конхіоліну, які чергуються з шарами безколірного аргоніту. Колірні відтінки конхіоліну залежать від виду перлової скойки та умов навколишнього середовища — температури води, її солоності, швидкості течії та інших причин. Найбагороднішим кольором вважається перло-

во-сірий з рожевими й голубоватими переливами.

Найцінніші перли видобувають з черепашок меліаґрини, потім пінни, гігантської тридакни та інших моллюсків. Перлини можуть мати округлу або грушоподібну форму, бувають і фантастичних обрисів — це перли „барокко”. Ювеліри використовують їх для великих прикрас, доповнюючи золотом, діамантами, емаллю.

Нині перли вирощують також штучно. У мантию трирічних перлових скоїок обережно вводять ядро з перламутру, а черепашку кладуть у спеціальну плавучу саджалку. Приблизно через рік „приманка” перетворюється на дрібну перлину проміром чотири-шість міліметрів. Протягом трьох років нарощуються шари перламутру — виходить перлина завбільшки в горошину, понад сім міліметрів у попереchnику. Вживає тільки 60 процентів перлових скоїок, яких піддають цій операції, іноді тільки 0,3 процента з них дають ювелірні перли. У мілководних бухтах Тоба, Аю і Нагасакі в Японії є

спеціальні морські ферми для вирощування перлів.

Японські вчені з'ясували, що забарвлення перлів залежить від вмісту різних елементів у воді, де живуть моллюски. Додаючи у воду сполуку різних елементів — хромофорів, люди примушують мушлі виробляти перли заданого кольору з жовтогарячим, бузковим, блакитним або зеленкуватим відтінком.

Наприкінці минулого століття Кримський гірський клуб пропонував штучно вирощувати перли в чорноморських мідіях. Досліди з культивування перлів поблизу Ялти не дали позитивних результатів, і незабаром їх припинили.

І все ж, якщо запитують, чи є в Україні перли, відповідь буде ствердною. У 1962 році під час буріння в акваторії Судацької і Феодосійської бухт у відкладеннях замуленого черепашника, разом з мушлями викопних мулюсків, які нині не живуть у Чорному морі, виявили справжні перлини розміром до двох міліметрів у діаметрі. Колір їх білий або

рожевуватий з характерним перламутровим полиском.

Але і в сучасних чорноморських мідіях і рапанах, що мешкають на піщаних

обмілинах, зрідка рибалки знаходять справжні перли.

Володимир Сунпричів
геолог

Фейлетони-гуморески

У НЕБОГИ НА ВЕСІЛЛІ

Колись наша преса писала, що принц Чарлс в Українському домі гопака танцював.

Та це ви запитуете мене, як там на королівському весіллі було? Я людина скромна, хвалитись не люблю. Але коли вже настоюєте...

До Лондона я прилетів на три дні раніше, ще заки почали з'їжджатися королівські гості. На лєтовищі ждала мене довго не бачена і все ще молодеча рідна тета Діяни, леді Марта Колябко-Корецька, моя двоюрідна сестричка. Її подруг, лорд Ралф Чемберлен є президентом банку, в якому наш предок гетьман Павло Полуботок здепонував колись в Англії своє золото.

Наступного дня по моему приїзді, в їхньому палаці, в центрі Лондона відбувся саме отой засекречений парубоцький вечір престоло-

наслідника Чарлса, що про нього згадувала преса. Там то ми з Чарлсом зустрілися вперше. Коли мене представили йому, він тричі почоломкався по-українському. — “Добрий вечір, дядечку! — сказав. — Радий вас бачити!”. Згодом, вже трохи підпивши, він, сидячи напроти, підморгував до мене змовницьки та підспівував “Іхав козак за Дунай, казав дівчині прощай...” А там далі й попросив музикантів заграти козачка і пішов у присюди.

Спершу я думав, що він так собі трохи пожартує з нашого роду. Та він, вже десь під північ, присівся до мене й став розказувати, що вивчає українську мову й історію. Зокрема він цікавиться Габзбурзьким князем Василем Вишива-

ним... Сказавши це, подивився мені ввічі і запитав:

— А що ви думаєте, дядечку, про можливості відновити гетьманат в Україні?

І, не чекаючи моєї відповіді, став звірятись:

— Знаєте, дядечку, мені ніяк не хочеться старітись якимсь собі князиком. Моя мати, знаєте її, не поспішає передавати мені королівство. Прийшлося б отак тинятись ні в цих, ні в тих до сивого волоса. Так ось я й подумав, може б так зрезугнувати з наслідства і подумати про гетьманат...

Тут саме підійшла до нас Діянка й наша політична розмова увірвалася. Бо ж не годилося говорити про віно ще при неповінчаній нареченій.

— Ось який ти, синочку! — подумав я собі. — Не для самих гарних оченят одружуєшся з Діянкою. Беручи за нею спадок у золоті, ще й про гетьманат в Україні снуєш мрії!..

Так і не було вже нагоди сказати князеві Чарлсові, що в нас, хоча б і на самій еміграції тільки, є кому його підтримати. Взяти б хоча нашого інженера Антона Кущинського з отією безліччю його козацьких станиць, — отаманів, осаулів, хорунжих та всякої іншої знаті. Це ж сила!

Але десь вони з Діянкою, закінчивши свою пошлюбну подорож, в Канаду колись заїдуть та своєю яхтою "Британією" Велландським каналом і до нас підпливуть. Годиться ж новоженцям дядечка й Ніягара Фаллс відвідати. Ну, тоді вже й стратегію розвинемо!

А тим часом я на вінчанні у Святопавлівському соборі побував. В перших рядах, між королівським родом сидів. Оглянувся й паню Татчер побачив за собою. Щось наче б то сказати мені хотіла, та я зігнував. Не люблю ж я цієї жінчини!.. Дві лавки за нею прем'єр-міністр П'єр Трудо сидів і мені "гай" махав. А за ним, скулившись, пані Нансі Реген ніяково посміхалася, бо серед чорних її посадили.

На шлюбному сніданку в Бакінгемському палаці нікого з них я не бачив. Коли б не посполитого, а королівського роду були б, то курки по київському були б попробували. Та тільки хтось там, видно, з нашого Полуботківського роду кавказького походження був, бо курячі грудинки, бараниною начинювані подавали.

Це я тільки так собі мимоходом кажу й нікого не критикую. Бо я не проти прогресу. Якщо моїй небозі гетьманшею в Україні бути, то я й за гетьманат!

ЖИТИ ЇМ ВСЕ ТАКИ ОДНОМУ З ОДНИМ

Біля друкарні на хіднику товпилися люди. У вхідних дверях стояли два поліцаї. Здалеку неслися сигнали каретки швидкої допомоги. А біля друкарської машини лежав горілиць на землі середнього віку чоловік. Мабуть, він не давав уже знаку життя, бо полісмен, приклякнувши, робив штучне дихання.

Побіч, тупо вп'яливши очі в неживого друкаря, стояв убивця — літній видавець і редактор журналу. В руках у нього застиг найновіший, знівечений друкарем, номер. На запитання, чи це він вчинив злочин, відповів твердо: — Так, це я. Двадцять п'ять років терпів те недбалство і врешті не видержали нерви!...

В очах редактора не було ні страху, ні жалю за вчинене. Оця кровця, що точилася струмочком з друкаревої лисини, не належала цій жертві. Це була його власна кров, що її друкар висисав з нього по краплині впродовж четверті століття. Ну, тепер кінець цьому

назавжди! — подумав з полегшею і не без задоволення.

Вже ось торкнувся плеча убивці представник влади, що час їм їхати на поліційну станицю, коли полісмен, що робив дихання, нараз вигукнув весело: — Все гаразд, живе!...

За доброю новиною ніхто з присутніх спершу й не помітив, як під редактором підкосились ноги і зчерги він, як довгий, простягнувся знепритомнілий на підлозі. — І все таки не убив! — простогнав, падаючи.

Обидвох їх, звичайно, відрятували. Пролежавши декілька днів у лікарні, в тій самій кімнаті, вони за тиждень чи два взялися підготувати наступний номер журналу. Просочуючись краплина по краплині, редакторова кров швидко поверне друкареві втрачену силу і невідхильний їхній конфлікт вступить у нове чвертьстоліття.

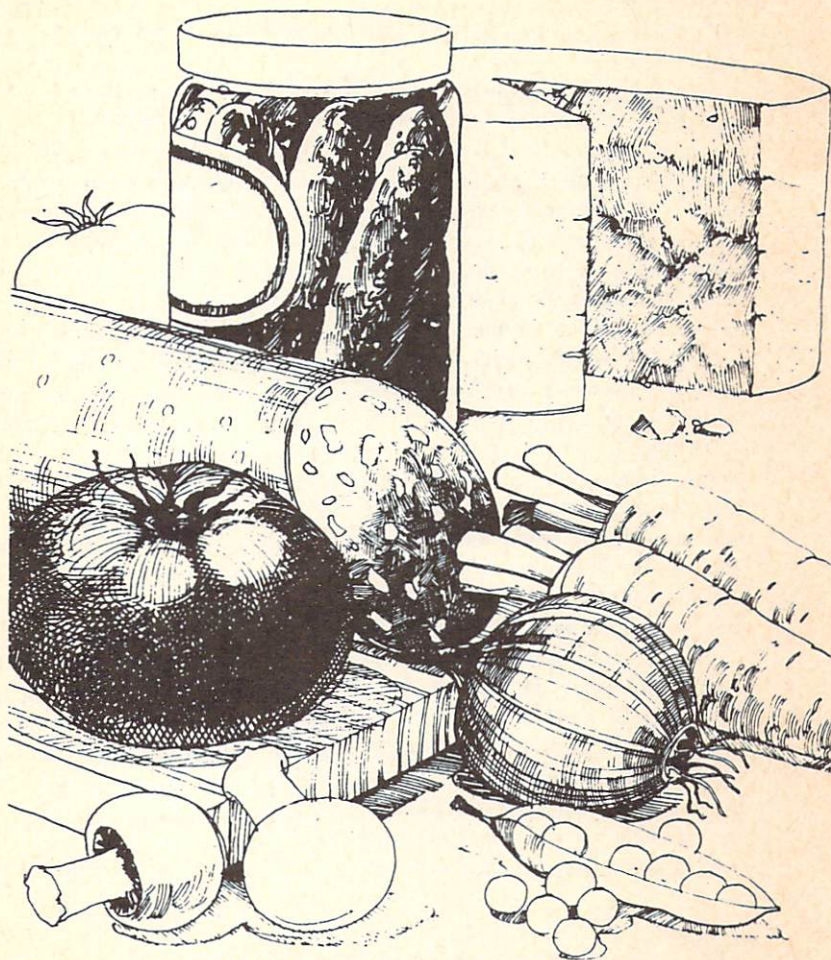
М. Точило

*

У магазині Ітона покупець запитує в інформації:

- Де я можу вибрати подарунок моїй дружині до дня народження?
- А як довго ви одружені?
- Та вже років з двадцять!
- Тоді спустіться поверхом нижче: продаж дешевих товарів там.

Онтаріо вирощує

Ontario

Ministry of Agriculture and Food

Lorne Henderso
Minister

майже все, що нам потрібно

Онтаріо продукує стільки різноманітних свіжих і перероблених харчів, що ви знайдете все вам потрібне для улюблених страв вашої родини. Отож, купуючи харчі, дивіться за знаком "Foodland Ontario", а будете мати для вашої родини найсвіжіший і найкращої якості харч.

Добрі речі ростуть
в Онтаріо

William Davis
Premier

The Ontario Government-
working to help people.

З польської історії

АД'ЮТАНТ ПРО ЮЗЕФА ПІЛСУДСЬКОГО

Варшавський журнал "Столиця" друкує уривки споминів Мечислава Лепецького, що був ад'ютантом маршалка Пілсудського в останні роки його життя. Автор записок у вересні 1939 року втік до Франції, служив там у польській армії, опісля переїхав до Бразилії, де прожив 18 років. У 1962 р. повернувся до Польщі і там помер в 1969 році.

Загальні вибори мали відбутися в Німецькій республіці на початку 1932 року. Німеччина не мала тоді ще того значення, що в декілька років згодом, отже боротьба Гітлера за владу сприймалася в оточенні Пілсудського не так серйозно, як повинна була. Говорили про неї із сарказмом, висміваючи фюрера — капрала із блазенськими вусиками. Німеччина без важкої артилерії і летунства нікого не лякала. Але сам Маршалок пильно слідкував за розвитком подій.

Під датою 31 жовтня я записав у Щоденнику ад'ютанта візиту заступника міністра Юзефа Бека на год. 13-у, а прем'єра Александра Пристора на 18-у. В тому самому щоденнику записано, що 1 листопада, мимо

святкового дня, був прийнятий міністер Август Залеський, й опісля окремо генерал Едвард Смігли-Ридз та ще раз прем'єр Пристор.

На тих візитах була обговорена димісія міністра Залеського і номінація на те місце Бека. Публічно повідомлено про те 2 листопада, отже чотири дні перед виборами в Німеччині. Залеський, вийшовши з палацу при вулиці Вержбовій, майже негайно був іменованій президентом одного з варшавських банків, який — як було відомо — уважався експозитурою французьких капіталів у Польщі. Це викликало в суспільстві загальний несмак.

Номінація Бека на пост міністра закордонних справ, напередодні виборів до Райхстагу, насувала думку,

що Пілсудський хотів мати в палаці Брюля, на випадок посилення впливів Гітлера, людину, якій вірив. Те, що вибір упав на Бека, нікого не здивувало. Усім було відомо, що він втішався майже необмеженим довір'ям Пілсудського. З роками відпадало щораз більше людей колись близьких Маршалкові, а ті, що залишилися, мали щораз менше можливості прямого контакту. Пілсудський ставав самотником і не терпів чужих людей. Тільки його ставлення до Бека не мінялося. Він говорив про нього тепло, турбувався, коли виїздив у важні місії до Женеви чи котреїсь з європейських столиць. „Бідний Бек, — говорив, — скільки то прийдеться йому там перенести та витерпіти!” Поза родиною, він був найближчою Пілсудському людиною. У Бельведері двері йому були завжди відкриті. Привілей, що його не мала навіть дружина Маршалка.

Спостерігаючи ставлення Пілсудського до Бека, я слідкував також за відношенням Бека до Маршалка. Холодний, опанований, інко-

ли аж сухий, Бек м'ягшав на саму згадку про те, що могло щось заболіти Пілсудського.

У хвилині призначення міністром закордонних справ, Юзеф Бек, дипломований підполковник кінної артилерії, мав 38 років. Був ставний, мав високе чоло і великого носа, в якому ендеція завжди добачалась „жидокомуни”. Часто усміхався, але ніколи не вибухав голосним сміхом, таким характерним для Пілсудського. Після травневого замаху був назначений шефом кабінету міністра військових справ і з того часу щораз затіснялася його співпраця з Маршалком. На новому пості впродовж перших років він досить гуляще й непорядне життя. Тоді розійшовся із своєю жінкою та взяв собі Ядвігу, жінку генерала Бурхардта Букацького. Любив добре одягатися. Не мав скристалізованих суспільних поглядів. Не любив заскоружлих правих партій, але й не обтерся навіть об пілсудчиків з ППС. Взоруючись на Пілсудському, який після травневого зама-

ху погодився з великими землевласниками, Бек заповнив своє міністерство аристократами. Був у холодних взаєминах з ген. Казимиром Соснковським і старався заховувати неутральність у змаганні за владу між Мосціцьким і ген. Сміґлим-Ридзем. Сам врешті по смерті Валерія Славка уважався за єдиного відповідного кандидата на уряд президента держави.

Французів не терпів. Причиною, казали, було те, що колись, будучи військовим аташе в Парижі, мав неприємне переживання. Коли чекав на прийом у міністерстві, побачив на столі в порожній приймальні течку з довірочними матеріалами. Він спокусився взяти її в руки й переглянути. Виявилось, що кожний рух був фотографований і наступного дня його відправлено назад до Польщі. В декілька років згодом, коли Пілсудський вирішив очистити польську армію від французьких інструкторів, Бек, будучи вже шефом кабінету військових справ, перевів цю чистку з повною безоглядністю. Цим

зразив собі не тільки французьке міністерство закордонних справ, але й високі круги військові. Усю свою ненависть до французів Бек переніс на франкофіла Залеського.

Важко посуджувати Бека, що мав якісь особливі симпатії до німців, але правдою є, що обожав англійців. Походячи з Австро-Угорщини, особисто не мав відношення до росіян, не знав їх мови, ні літератури. Ставлення до них не було емоційне. Повторював за Пілсудським, що новий суспільний устрій в Росії безпечніший для незалежності Польщі, як царизм.

6 листопада 1932.

Біля півночі я зателефонував до Польського телеграфічного агенства й попросив подати мені результат німецьких виборів. Діставши їх, я поспішив до Маршалка, який того дня перебував у Бельведері.

Була вже перша година ночі, коли я переступив поріг Наріжної залі. В палаці було тихо. Пані маршалкова пішла вже спати. Пілсуд-

ський ще не спав, — сидів на канапі задуманий і наче насуплений.

— То ви, Лепецький? — і помітивши записку в моїй руці, запитав: — Які новини приносите?

— Наслідок виборів у Німеччині.

— Майстер з вас. А я ось весь вечір про це думаю. То як там?

— Голосів віддано 36 мільйонів, з цього на Гітлера 11 мільйонів, на соціалістів — 7 мільйонів, на комуністів — 6 мільйонів, на центр — 4 мільйони, на німецьких народівців — 3 мільйони...

— Решта неважна, — перебив Маршалок. — Почекайте, але ж то виглядає, що Гітлер програє.

— Так, пане Маршалку. Матиме тепер напевно 195 мандатів замість попередніх 230. Мабуть уже йтиме вниз.

Пілсудський задумався.

— Ні, — сказав по хвилині. — Він не піде тепер вниз, його дорога веде вгору. Це що інше, це Гінденбург...

Я запитав про накази на наступний день. Маршалок

відповів не мені, а своїм думкам.

— Ну добре, добре, зроблю цю демонстрацію сам — прийму дефіляду.

Варшава, 11 листопада 1932.

Вчора, напередодні дефіляди, Маршалок звелів мені збудити себе в год. 8-ий вранці.

Я перевірів ще, котрий з ад'ютантів має товаришити Пілсудському і через домофон повідомив капітана Болеслава Зем'янського, що „сподіваюся завтра вранці дощу”. Це в нашому жаргоні означало, що Маршалок вранці опустить будинок Генерального інспекторату збройних сил і слід налагодити охорону.

Коли вранці я зайшов до спальні, Маршалок ще спав і розбудити його ніколи не було легко. Відкривши очі, запитав про погоду. День був хмарний.

Пілсудський випив чай у ліжку і почав мовчки одягатися. Вдягнув по дві пари білизни. Завжди боявся простуди, але від плаща, підбитого хутром, відмовлявся.

Перед самим від'їздом

льокай приніс пляшку вина. Я налив йому чарку.

— Чи це вино від Хляповського?

— Так, з-перед розбору Польщі.

Маршалок говорив про пляшку вина, що її дістав від амбасадора Хляповського, який товашив йому під час переїзду Франції в дорозі на Мадейру. На етикетці пляшки була дата 1771...

Пілсудський випив пів чарки і сказав:

— Чи ви знаєте, що японцям дуже важко навчитися пити?

— Не знаю цього, але, судячи по їхньому військово-му аташе в нас, то важко в це повірити.

Маршалок залюбки цікавився Японією і японцями. Завжди до них повертався в розмові.

— А знаєте, що вони свої аташе спеціально навча-

ють пити, бо знають, що в Європі без цього не зробиш кроку. Ця наука, то одна з найважчих для їх старшин.

— Для наших, пане Маршалку, це не була б надто важка проба.

Пілсудський засміявся.

— Я це знаю, знаю я вас, злодії!

Телефоном повідомили, що все до дефіляди готове. Маршалок надягнув плаща, всунув до кишені, як це завжди мав звичку, пістолю і всів до автомобіля.

На Саській площі стояли товпи народу. Трибуни перед будинком Головного штабу вгиналися. Князь Юзеф споглядав на достойників, які їх займали, — по-важно, але дещо з іронією.

Заграли оркестри, глухим ритмом вдарили ноги піхотинців.

Мечислав Лепецький

*

— Скажіть, ваш телефон діє?

— Так, діє на нерви.

*

Нас, письменників, лайка не лякає. Ми живемо для того, щоб на нас і про нас кричали. Єдина мовчанка нас убиває.

В. Винниченко

Людмила Коробчак

НАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ОПЕРИ

Не буває сезону, щоб до Київського державного академічного театру опери і балету імені Тараса Шевченка не приходили молоді таланти. Після двох-трьох років виступів на сцені прославленого театру країни нові солісти стають відомі широкому колу любителів вокалу. Так було з численними зірками театру. Свого часу тут співали Іван Паторжинський, Марія Литвиненко-Вольгемут, Оксана Петрусенко, Борис Гмиря, Зоя Гайдай. Їх змінила чудова плеяда співаків, які продовжують досягнення української вокальної школи.

— Професіоналізм і сценічна культура знаменні для нового покоління солістів, — сказав головний диригент театру, відомий український маестро Степан Турчак. — Серед недавніх новачків сцени — Анатолій Кочерга, який створив чудовий образ Мефістофеля і підкорив своїм могутнім басом і акторською грою публіку Мадри-

ду під час виступів київської трупи в Іспанії. Талановитий співак Валентин Пивоварів віртуозно веде партію Базіліо в „Севільському цирюльнику” Джоаккіно Россіні. Талант молодого соліста одержав визнання на міжнародному конкурсі вокалістів, а восени 1979 року приніс йому звання лауреата конкурсу „Вердівські голоси”, що проходив в італійському містечку Буссето — на батьківщині великого композитора. Театр пишається однією з найкращих Чіо-Чіо-сан світу Гізелою Циполою, що була переможницею Міжнародного конкурсу „Мадам Баттерфляй” у Токіо. Є в театрі актриса, яку Дмитро Шостакович називав кращою виконавцею ролі Катерини в своїй опері „Катерина Ізмайлова”. Це Євдокія Колесник — співачка яскравого обдарування. Її голос і сценічна переконливість привернули увагу головного диригента знаменитої німецької оркестри Кур-

та Мазура. Він запросив киянку на головну ролі в опері „Іфігенія в Тавриді” Христофа Глюка, яка ставилась на сцені берлінської „Коміше-опер”. Разом з трупією цього театру українська співачка побувала на виступах в Англії та Італії. Із складними партіями успішно виступає перед глядачами молодод солістка меццосопрано Людмила Юрченко — призер Міжнародного конкурсу оперних співаків у Барселоні. Тенора Романа Майбороду, який завоював „Велику премію Софії” і став лавреатом конкурсу співаків у Тулузі, рецензенти зараховують до світової співацької еліти.

— Новий сезон, — зазначив Степан Турчак, — несе любителям оперного мистецтва нові відкриття. Партію Оксани в опері „Запорожець за Дунаєм” Семена Гулака-Артемовського співає 27-річна Лідія Забіляста. Вона одержала добру вокальну практику в Київському камерному хорі і довела своє „оперне покликання” на ІХ конкурсі вокалістів імені Михайла Глінки, завоював-

ши там призове місце. Великі надії ми покладаємо ще на одного молодого співака — Миколу Шопшу, який прийшов до театру з відмінно підготовленими партіями Мефістофеля, Грьоміна, Старого Цигана з опер „Фауст”, „Євгеній Онєгін”, „Алеко”. У кінці 1980 року він став лавреатом міжнародного конкурсу вокалістів у Барселоні, одержав приз театру „Лицео”. Вдало дебютували і його молоді колеги Григорій Грицюк і Євген Паскевич та інші початкуючі співаки.

Те, що київська опера й інші музичні театри України з року в рік одержують обдарованих співаків, у першу чергу, заслуга педагогів Київської державної консерваторії. У числі досвідчених наставників молоді тут працює й колишня солістка Театру опери і балету імені Тараса Шевченка, а нині професор — знаменита Єлисавета Чавдар. Вона вважає, що серед 20 вокалістів, які виходять щороку із стін цього навчального закладу, є й майбутні „зірки”.

— Нині великі надії ми

покладаємо на недавніх випускників консерваторії Тетяну Кузьмінову та Андрія Кондратюка, студентку Наталю Кравцеву, — продовжує Є. Чавдар. — Вони підтверчили свої голосові дані і сценічні здібності виконанням провідних партій у „Любовному напої” Гаetano Доніцетті. Цей твір світової класики поставлено на сцені оперної студії, яку називають „малою оперою”.

— Студія існує з 1938 року як студентський театр при кафедрі оперної підготовки, — розповідає ректор консерваторії Микола Кондратюк. — У неї є своя база — симфонічна оркестра, хор, виробничі цехи. У розпорядженні студентів — Велика зала консерваторії на 600 місць. Лише за останній рік тут відбулося 80 вистав і понад 30 концертів. Їх учасниками були здебільшого студенти вокального факультету.

Студія майбутніх солістів опери давно переросла рамки навчального театру. Її постановки привертають увагу широкої публіки свіжістю думки, новаторським пошу-

ком виражальних засобів. У репертуарі студії — опери „Фауст”, „Травіята”, „Корневілльські дзвони”, „Євгеній Онегін”, „Царська наречена”. Недавно відбулася прем'єра „Проданої нареченої” чеського композитора Бедржиха Сметани. Для молодих виконавців ця опера особливо цікава різноманітністю партитури, а хореографічні сцени допомагають оволодівати майстерністю пластики.

Зараз у студії поставлено „Сорочинський ярмарок” Модеста Мусоргського і „Дейдамія” Глюка. Розподілені ролі в опері-казці Орфа „Розумниця”, в популярній національній опері „Наталка-Полтавка” основоположника української класичної музики Миколи Лисенка.

Масмо надію, що для „новобранців” консерваторії студентський театр стане такою ж лабораторією професіоналізму, як і для прославлених співаків Євгенії Мірошниченко, Дмитра Гнатюка, Анатолія Солов'яненка, Анатолія Мокренка, які свого часу пройшли через цю школу талантів.

МАЙСТЕР ЖИВОПИСУ І МУЗИКИ

„Мистецтво — це пісня, проспівана на повний голос і від усієї душі” — так визначив своє естетичне кредо видатний український мистець Григорій Світлицький (1872 — 1948). Ні скороминуца мода на тогочасні течії, ні роки воєнних потрясінь не позначилися на вельми своєрідному світовідчутті цього майстра.

У „Спогадах” художника є такі слова: „Лейтмотив моєї творчості — то в основному ліричний композиційний пейзаж. Вивчаючи образи і барви природи, я у своїх картинах був реалістом, але цей реалізм завжди був насичений музичністю”. Мистець вживає тут термін „музичність” не випадково, бо передусім закони музики пронизують усі його основні праці, опосередковано виявляючись у невичерпному розмаїтті поєднань світла і тіні („Місячна соната”, „Світла ніч” та інші). У його доробку є чудова галерея картин на музичну тему.

Творчість Г. Світлицького

як художника досить широко висвітлюється у ряді статей, нарисів, монографій. Детально розглядаються втілені живописцем образи композиторів, скрипалів, співаків тощо. Однак про Світлицького-музиканта, як правило, майже нічого не мовиться. А саме музика — це невичерпне джерело натхнення — живила фантазію майстра і наснажувала його на створення нових полотен.

Григорій Світлицький був талановитим композитором і виконавцем. Про це свідчать десятки його творів, написаних у різних жанрах. Він чудово грав на скрипці, улюбленому своєму інструменті, а також — на фортепіано, віолончелі, валторні. Музика допомагала йому віднаходити у живописі нові теми, неординарні поєднання барв і відтінків. Його картини одразу вирізнялися з-поміж багатьох творів інших майстрів.

„Світлицький прекрасний музикант, — говорив видатний живописець Архип Ку-

їнджі. — Тому йому легше як художнику, бо відчуває музику у природі, картинах”.

Музичні здібності проявилися у Г. Світлицького значно раніше, аніж потяг до живопису. Народившись у сім'ї оркестранта Київського оперного театру, майбутній маляр уже з шести років почав опановувати гру на скрипці. Змалку полонився класичною музикою, любов до якої прийшла під час відвідин оперних вистав. З чотирнадцяти років почав виступати публічно як скрипаль, також писав музику. Цікаво, що на одному з благодійницьких конкурсів, організованих київською міською думою, його скрипковий концерт посів одне з відзначень і був надрукований.

Здавалося б, юнак твердо став на шлях професійного музиканта. Однак, невдовзі він повністю присвятив себе малярству, яке почав опановувати з 1886 року в Київській рисувальній школі Миколи Мурашка. А 1891 року вже навчався в Академії мистецтв. Там молодий майстер познайомив-

ся з І. Репіним, В. Маковським, А. Куїнджі та іншими відомими майстрами живопису, чий досвід, дружні поради неабияк допомогли у творчості.

Проте, здобуваючи малярську освіту, Григорій Світлицький не лишав і музики. Вона була ніби другим крилом його життєвої і творчої діяльності. В академії він створив тріо, з яким грав на весіллях, у каф'ярнях, заробляючи цим на навчання. Постійно брав участь у музичних вечорах. На одному з таких зібрань познайомився з Петром Чайковським — своїм улюбленим композитором.

Пізніше, у Києві, в будинку Світлицьких часто збиралися видатні мистці, вчені, серед них співаки І. Паторжинський, М. Донець, академіки М. Стражеско, О. Богомолець та інші. У програмах імпровізованих домашніх концертів звучали як класичні твори, так і власні. У виконанні цієї талановитої сім'ї (брат і син мистця грали на віолончелі, дочка і сестра — на фортепіано, а сам Світлицький — на

скрипці та інших інструментах). Як правило, виконувалися його „Струнний концерт“, „Марш“, „Вечірні мрії“, „Сторінки з щоденника“, „З осінніх настроїв“ тощо.

Загалом мистець написав понад сто музичних творів, які вирізняються яскравим мелодизмом, щирою теплою, наспіваністю. Їх інтимна ліричність, підкреслена камерність звучання і водночас філософічність задуму перекликаються з картинами на музичну тему. Згадаймо „Мелодію“ (дипломна робота, за яку Світлицький одержав звання художника). На ній зображено замріяних слухачів, що насолоджуються грою піаністки і, як контраст до кімнатних сутінок, — яскраве, тепле сонячне світло, що ллється з розчинених вікон і дверей. На полотні „Елегія“ відтворено неповторний літній вечір і постать молодого віолончеліста на тлі завмерлих у тиші дерев.

І в художній картині, і в музичній п'єсі відчувається прагнення мистця максимально виявити свої почут-

тя, передати свою безмежну любов до прекрасного. Справжнім внеском в український живопис стало полотно „Чайковський на Україні“, яке писалося протягом десяти років і яке, подібно до всесвітньо відомої Шостої (Патетичної) симфонії П. Чайковського, увінчує доробок художника. Тільки людина, добре обізнана з музикою, могла так проникливо відтворити на полотні найтонші порухи душі композитора, те, як він схвилювано вслухастся у голоси осінньої природи, у музику, що народжується в його уяві. Незадовго до завершення картини (1945 р.) Г. Світлицький зазначив: „Можливо, це буде кращий твір з усіх, написаних мною протягом усього мого життя“.

Відомий український композитор В. Гомоляка, проаналізувавши нотні зошити Г. Світлицького, робить висновки: „Аналіз усієї музичної творчості Григорія Петровича Світлицького показує, що він володів музичним талантом великого майстра, чудово розвинутим чуттям музичного стилю...”

Вся малярська і музична спадщина Григорія Світлицького — цього самобутнього майстра — зберігається у Будинку-музеї, що носить

його ім'я. Він знаходиться у Києві, на Подолі, де мешкав мистець в останні роки життя.

Ярослав Гордійчук
для "Ми і Світ"

SCOPE TRAVEL INC.

Tel. (201) 371-4004

845 Sanford Avenue

Newark, New Jersey 07106

Cable: Scopetrav Newark

УКРАЇНСЬКЕ БЮРО ПОДОРОЖЕЙ

Марійки Гельбіг

“ЯЛИНКА”

3 — 13 СІЧНЯ 1982

7 ДНІВ СВЯТ У ЛЬВОВІ

або

6 ДНІВ СВЯТ У ТЕРНОПОЛІ

999.00 дол.

Маршрут включає: перелет Нью Йорк — Будапешт— Нью Йорк, спальний вагон Будапешт — Львів — Будапешт, готелі, прохарчування, візи та напівне. Тернопіль за додатковою оплатою в сумі 40.00 дол.

Прошу зголошуватися негайно. Місця дуже обмежені.

УКРАЇНСЬКА МИСТЕЦЬКА ГАЛЕРЕЯ

у співпраці з

БЮРОМ ПОДОРОЖЕЙ „СКОП”

організує

ПОДОРОЖ В УКРАЇНУ Й НА КАВКАЗ

під гаслом

“СЛІДАМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ”

11 — 31 травня 1982 р.

Ціна з Нью Йорку — 1599.00 ам. доларів

(в неї включена оплата транспортів, готелів і харчів)

Т Р А С А : Літак Нью Йорк — Амстердам — Будапешт, поїзд Будапешт — Львів (4 дні у Львові), літак Львів — Ялта (2 дні в Ялті), літак Ялта — Тбілісі в Грузії (3 дні в Тбілісі з подорожжю до Сурамі, де жила й померла Леся Українка), літак до Єревану у Вірменії (2 дні в Єревані з подорожжю до Ечміядзіну), літак Єреван — Київ (5 днів у Києві з поїздками до Канева і Чернігова), літак Київ — Будапешт — Амстердам — Нью Йорк.

Передбачена спеціальна культурна програма в кожному з місць перебування: Відвідання музеїв, зустрічі з письменниками, мистцями, композиторами, артистами, театральні вистави і концерти, додаткові екскурсії й зустрічі з культурними діячами Грузії і Вірменії.

Число учасників обмежене до 27 осіб. Зголошення вважається дійсним по вplatі завдатку в сумі 200 ам. доларів. Решта грошей мусить бути вплачена перед 15 березня 1982.

Зголошення і чеки просимо висилати на адресу:

Niagara Falls Art Gallery

R.R.2, Niagara Falls, Canada L2E 6S5

Х р о н і к а

УКРАЇНА

КОРІННЯ ВАСИЛЯ КУРИЛИКА

Він славу знав. Одчай пізнав і муку.
Жах пустоти, невіри манівці, —
Носив з собою не свою розлуку:
Розлучені з дідами Борівці!
Він їх шукав у світу коловерті
Так, як натхнення щонайвищу мить.
Мистець згорьований кредит просив у смерті,
Щоби на землю предківську ступить, —
Щоби прийти і барви в неї взяти,
Євшаном-зіллям оповить мольберт:
Як вперше йшов етюди малювати,
Так в поле буковинське йшов тепер.
Схилився й впав у вересневе зілля,
Що ринулось в неораній стерні:
— Повідай, земле, чи прибув звідсіль я,
Відкрий всю правду, дорога, мені!..
А пахощі бентежні та п'янливі
В прасон, в прамрію, в прабуття несли.
Він був таким безпомічно-щасливим,
Якими діти бути лиш могли.
Він повертався в третє покоління,
У колісковий призабутий край,
Що майорів невпійманим видінням,
Немов дражнився: — ти мене впіймай!..
Програмували генетичні коди,
Чи просто серце повеліло так:
Шукав себе і свого не для моди,
А як гнізда шукає кожен птах,
А як зерно шукає собі ґрунту,

Щоб колосом із нього прорости, —
Нема без роду талану й таланту —
Безплідний ти, коли безрідний ти!
Хлоп'я підбігло: — Дядьку, що ви, хворі?..
Що з вами?.. Лежите серед полів...
— О ні! Я свій шукаю корінь.
Він тут! Навічно тут! У тій землі!..

СУМНІ МОНОЛОГИ ВАСИЛЯ КУРИЛИКА

Цикл

1. НІЧНА ДОРОГА

Дорога у ніч... безкінечна дорога,
А, може, це шлях, що веде із життя?..
Лиш білої смуги уривчатий стогін,
Обабіч усе — чорнота, пустота...
Стовпи придорожні — літа, що минають,
Тонесенький провід надії єдна.
Не гасячи фар, виповза з небокраю
Зустрічного руху примара жажна.
Проскочити хоче із темені в темінь
Осліплене світлом дрібненьке звіря;
І є щось фатальне в пейзажній цій темі, —
Так ніби осліплений ти або я...

2. ПОКИНУТИЙ ПЛУГ

Чи знаєте ви, як умирає плуг,
Покинутий плуг у снігах серед прерій?..
Стоїть серед ночі, як марево-дух,
Стоїть, як скелет із далекої ери,
Ніхто не підійде, не візьме чепіг,
Нікому не треба іти на орання.

Чи плуг від знемоги на полі поліг,
Коли борозна простяглася остання?..
О, скільки землі він собою підняв, —
Коли би все скласти, зложити до купи,
Напевно врожай невеликих держав
Наоране ним за весь вік не окупить.
Його лемеші лід в собі заховав,
Щоби, не дай Боже, борозна не зігріла, —
А в нього, можливо, душа ще жива,
Морозом не вибита з мертвого тіла!..
Навколо іскряться блакитні лани
І місяць розсіює блисків пшеницю...
Тремтлива весна десь приходить у сні,
А плугові більше нічого не сниться.
Господар його... Де господар його?!
А, може, він також десь там замерзає...
Як пусто і сумно в тім світі тривог
Під небом, що висне холодним відчаєм!...

3. СМЕРТЬ КУРЯЧОЇ ЛЮДИНИ

Вили койоти — степові вовки.
Помирав Іван Бабич, фермер.
Помирав Іван Бабич, вдівець.
Помирав Іван Бабич — на прізвисько Чікенмен
(а по-нашому Куряча людина).

Велике ліжко дихало холодом.
Воно забуло давно буяння молодості.
Натягував Іван зелену ковдру на себе —
а це було поле його,
зелене, мов ті мрії, що зів'яли.
Але воно було, ще було зеленим —
таким, якому колись уперше він сказав:
— Поле! Ти — моє!..

Він тягнув до себе, на себе поле.
Він хотів накритись полем.
Він хотів заховати в його зелену щедрість,
в озиминову прохолоду
своє життя, що погасло.

...І прийшли до Івана Бабича білі янголи,
білі янголи — кури його.
Обступили зелене ліжко,
щоб відспівати відхід з грішного надолу
свого повелителя.
(Кури стають янголами,
коли вмирає їхній господар.
Той, хто давав їм зерно і воду.
Той, хто вже на поріг не стане,
не покличе їх.
В голодних курячих душах
виростають неопірені золоті крильця
їхнього курчачого дитинства.
Вони безпомічні, як їхній Курячий бог.
Чікенмен. Куряча людина).

...І благовісно кукудакали янголи-кури,
що обступили на лану зеленим ліжка господаря свого
Курячого бога. Чікенмена. Курячу людину
Івана Бабича.

Дивилась на нього з материнського образка
Мати Божа
і всміхалась сумно, бо ж вона благослоляла його,
коли від'їжджав за море,
щоб стати Курячою людиною з Івана Бабича
(...вили собаки...)

Він тулився до подушки, як материнської долоні.
Тягнув на себе, до себе лан зелений,
аби заховатись під ним,
аби накритись ним.

...І прийшов Чорний півень.
Чорний півень — смерть.
Закурікав, покликав Івана Бабича —
Курячу людину в курячий рай,
де не треба думати про хліб насущний
для себе і янлогів-куррей.

Утікав Іван Бабич від кукурікання Чорного півня
під зелений лан — ковдру зелену —
єдине чистилище,
бо далі втікати не мав сили.

...І всміхались з відра непродані помідори,
як думи непродумані,
як його нездійснене життя.

Іван Бабич хотів висповідатись,
але його не слухали янголи-кури.
Кукурікав навіжено Чорний півень.
Вили койоти у безгомінній прерії.

І почулися Івану Бабичу на прощання
з тим курячим світом гіркі слова:
“— жнива минули, літо закінчилось,
а ми не врятовані...”

Загуркотіли двері пустої стодоли,
в якій стояла колись домовина його дружини.
Вили койоти.
Кукурікав Чорний півень.
Іван Бабич останнім зусиллям
вповз під зелену ковдру.
Заспівали янголи-кури:
Амінь!..

Ростислав Братунь

Вірші львівського поета, присвячені Василеві Курилику й 90-річчю української еміграції до Канади. — “Вісті з України” надрукували присвячені Куриликові поезії Ростислава Братуня, які ввійшли до його нової збірки “Батьківський заповіт”. У вступі Р. Братунь пише: “Він (Курилик) був моїм ровесником, але коли я зустрівся з ним під час його перебування у Львові, то відчув себе набагато молодшим під поглядом його сумних і втомлених очей з іскорками тої вікової мудрості, яка дається небагатьом... А ще раніше були альбоми з репродукціями, величний живописний реквієм його, Василя Курилика, в музеї Ольги й Миколи Колянківських в Ніягара Фаллс. Був чар першовідкриття суворого і разом радісно-хімерного світу художника. Згодом я дізнався, що незадовго до смерті його схвилювала моя поема “Ніягара”, і він зробив низку ілюстрацій до її англійського перекладу”.

Поет Ростислав Братунь написав свою прекрасну поему “Ніягара” після своєї першої подорожі по Канаді в 1961 році, десять років раніше постання Українського музею в Ніягара Фаллс. Під час відвідин музею в 1972 році ми попросили його прочитати поему і зробили магнітофонний запис. На

нашу просьбу, сл. п. В. Курилик зробив у 1975 році чотири рисунки для запланованого видання.

Ретроспективна виставка рисунка у Львові. — Музей українського мистецтва у Львові зорганізував виставку рисунків колишніх і сучасних львівських мистців. Виставлено біля 250 робіт, виконаних олівцем, тушшю, сангіною, вуглем, фломастером. Серед авторів відомі майстри — представники місцевої школи: К. Устиянович, Т. Копистинський, В. Кобринський, Ю. Панькевич, І. Труш, А. Манастирський, Я. Струхманчук, Т. Вацик та ін.

Пам'ятник Юрію Смоличу. — На Байковому кладовищі відкрито пам'ятник на могилі визначного письменника, — твір скульптора А. Фуженка. У церемонії взяли участь, крім дружини Олени Гр. Смоличевой, письменники П. Загребельний, Б. Олійник, В. Канівець, Ю. Мушкетик, артист-співак С. Козак та інші.

Відзначення 100-річних роковин народження Івана Кочерги. — Україна і світ (дату народження І. Кочерги — 6 жовтня включено в календар пам'ятних дат ЮНЕСКО) відзначає століття з дня народження одного з найвизначніших українських драматургів. Іван Кочерга

написав понад 30 п'ес, з них найвизначніші: "Фея гіркою мігдалю" (1926), "Алмазне жорно" й "Марко в пеклі" (1930), "Майстри часу" (1934), "Підеш — не вернешся" (1935), "Ярослав Мудрий" (1946). Його твори відзначаються вишуканою формою і філософічною символікою образів. Кочерга народився в Носівці Чернігівської області, жив і працював двадцять років у Житомирі. Там були поставлені найкращі п'еси Кочерги і там відбудеться в обласному музично-драматичному театрі ювілейна вистава драми "Ярослав Мудрий". Урочистості відбудуться також у Києві і Чернігові. Помер Іван Кочерга в 1952 році в Києві.

50-річчя педагогічної і творчої праці композитора Мидоли Колесси. — В 1931 році М. Колесса, закінчивши в Празі Консерваторію і Вищу музичну школу з фаху композиції та диригування, повернувся до Львова і почав працювати педагогом із сольфеджіо, диригування і теорії музики. В 1938 році вийшов його "Порадник диригента" для хормайстрів і в 1960 фундаментальна праця "Основи техніки диригування". Понад десять років М. Колесса очолював Львівську консерваторію, працював диригентом її симфонічної оркестри, а також оркестри Оперного театру,

мистецьким керівником і головним диригентом хорової капелі "Трембіта". Він є автором багатьох музичних творів.

Фільм "Таємниці святого Юра". — Як інформує "Культура і Життя", у Львові почали знімати фільм, "в якому буде висвітлена роля Уніяцької церкви, що завжди була троянським конем Ватикану для поширення релігійного і політичного диктату на території східних слов'ян". У головній ролі митрополита Андрея Шептицького виступить актор "Ленфільму" Сергій Полежаєв, в ролі маляра Олексі Новаківського — Богдан Ступка. В інших ролях: Щербаков, Харитонов, Дедова та інші.

Ювілейний довідник "Київ". — До 1500-річчя столиці України вийшов з друку енциклопедичний довідник, підготований Головною редакцією Української Енциклопедії. В ньому вміщено в алфавітичному порядку понад 2500 статей, де розповідається про події з історії Києва, про історичні й адміністративні райони, найбільші і найдавніші вулиці і площі, підприємства, мистецькі і культурно-освітні заклади, творчі спілки, історичні й архітектурні пам'ятки. Подані також інформації про визначних людей, чий імена були пов'язані з

містом. У підготовці цього довідника брали участь історики, археологи, архітектори, мистецтвознавці і фахівці з різних галузей знань.

У п'ятдесятріччя Івана Дзюби. — "Літературна Україна" відзначила 50-річчя з дня народження письменника Івана Дзюби помещенням його фотографії і короткої довідки Сергія Пашука, в якій згадуються тільки його книжки "Грані кристала" та "Звичайна людина чи міщанин" і статті, присвячені актуальним питанням сучасного літературного процесу. Про Дзюбу подаються такі інформації: "Народився майбутній письменник в селі Миколаївці, що на Донеччині, закінчив педагогічний інститут та аспірантуру, тривалий час працював на видавничій роботі, нині — відповідальний секретар багатотиражної газети Київського авіазаводу. Полудень віку Іван Дзюба зустрічає новими задумами, що виростають із напружених творчих буднів, любові до літератури, бажання сказати в ній своє слово". При кінці додано привітання ювіляреві від Президії правління Співки письменників України та поздоровлення "Літературної України".

Новий керівний орган культурного життя. — Щоб підвищити роль закладів культури в комуністичному вихованні, згідно рішен-

ня партії, покликано до життя "Культурний комплекс", який пояснюється як "функціональне об'єднання самостійних у фінансово-господарському розумінні культурно-освітніх закладів (клубів, бібліотек, музеїв, парків культури і відпочинку), музичних і художніх шкіл, закладів позашкільного виховання дітей (палаців і будинків піонерів, станцій юних техніків, натуралістів), кінофікації, книжкової торгівлі, фізичної культури і спорту, а також громадських організацій, добровільних товариств — "Знання", ДТСААФ, Червоного Хреста, музичного, книголюбів, охорони пам'яток історії і культури, охорони природи, розмішених у районних центрах, у межах одного мікрорайону міста, на території сільської Ради народних депутатів, колгоспу, радгоспу." Головним змістом діяльності культурного комплексу є забезпечення активної участі у роботі по формуванню марксистсько-ленінського світогляду.

Культурний комплекс підпорядкований виконкому відповідної Ради народних депутатів, діє під керівництвом господарських керівників, громадського активу. Він здійснює свої завдання за єдиним планом, який затверджується виконкомом Ради народних депутатів.

Студія Довженка працює над фільмом "Ярослав Мудрий". — У наступному році появиться на екранах фільм "Ярослав Мудрий", присвячений 1500-річчю Києва. Його сюжет побудований на романах Павла Загребельного "Первоміст" і "Диво". Режисер-постановником є Григорій Кохан. Музика композитора Євгена Станковича. Деякі сцени фільмуються в Музеї народної архітектури і побуту України на південній околиці Києва. У створенні костюмів беруть участь майстри народного мистецтва з прикарпатського містечка Косова. Виконавцем головної ролі є Юрій Муравицький, матір Ярослава Мудрого — Рогніду грає відома актриса Раїса Недашківська, ролю Літописця — народний артист України Микола Гринько, ролю Художника — молодий актор Андрій Харитонов, який за дебют у фільмі "Овід" одержав цього року "Золоту німфу" на Міжнародному фестивалі телевізійних художніх і документальних фільмів у Монте Карльо.

Графічна Франкіяна. — У приміщенні Львівської Спілки письменників України відкрилася виставка "Графічна Франкіяна" львівського мистця Євгенія Безніска, де показано понад сімдесят його гравір до творів Івана Франка. На

відкритті промовляли голова Львівської СПУ Роман Лубківський і голова Спілки художників — Емануїл Мисько.

Встановлено Літературну премію імені Івана Франка. — Постановою Президії Правління Спілки письменників України встановлено премію на відзначення великих заслуг Івана Франка в розвитку української літератури та культури, його подвижницької перекладацької праці з багатьох мов світу. Премію імені І. Франка буде присуджуватись діячам зарубіжних літератур за кращі переклади і популяризацію творів української класики або сучасних авторів. Літературну премію ім. І. Франка присуджуватиме Президія Спілки письменників України відкритим голосуванням щорічно в день народження великого Каменяра, починаючи з 27 серпня 1982 року. Лавреатам буде вручатися диплом, пам'ятна медаль і сума 1000 карбованців.

СРСР

Хто буде наслідником? — Леонідові Брежневу минає цієї осені 75 років життя. Отож зрозуміло, що в західних політичних і журналістичних колах стараються відгадати, хто буде його наслідником. "Лос Анджелес Таймс" пише, що

кожний із членів Політбюра може бути обраний як компромісовий тимчасовий наслідник, але поважних кандидатів є сім і їхні можливості, висловлені в відсотках, є такі: Юрій Андропов, голова КГБ, 67 років — 30%, Віктор Грішін, 67 років; для більшості, мабуть, найсприємливіший кандидат — 25%, Константин Черненко, секретар ЦК, найближчий довіренник Брежнева, 70 років — 12%, Михайл Горбачев, секретар ЦК, наймолодший член Політбюра, 50 років — 12%, Андрій Кириленко, секретар ЦК, ровесник і співробітник Брежнева впродовж 40 років, — 10%, Григорій Романов, лєнінградський партійний діяч, 58 років — 5%, Володимир Щєрбицький, партійний лідер України, 63 роки; його "етнічне" українське походження є його найбільшою слабкістю — 3%.

Газета пригадує, що дуже часто обставини бувають вирішними і видвигають інколи на верх людей, про яких ніхто й не думав раніше.

КАНАДА

Найвищий канадський суд визнав легальність конституційної акції. — Найвищий суд Канади дав таку відповідь на чотири поставлені йому запитання:

1. Чи пропозиції на конституційну реформу, внесені федеральним урядом, торкаються федерально-провінційних стосунків або прав, привілеїв та компетенцій провінцій? — Відповідь 9 суддів: ТАК.

2. Чи є неписаний конституційний звичай, що Парлямент і Сенат не повинні домагатися у Британії зміни конституції, яка нарушувала б провінційні сили, без їхньої згоди? — Відповідь шістьох суддів: ТАК.

3. Чи є конкретна легальна вимога, що треба б було мати попередню згоду провінцій, заки робити конституційні зміни, що торкаються їх сили? — Відповідь сімох суддів: Ні.

4. Чи потрібна згода ньюфавндлендського уряду або парламенту або народу, висловлена референдумом, щоб змінити умови, на яких Нью Фавндленд приступив до конфедерації в 1949 році? — Відповідь сімох суддів: ТАК.

Прем'єр-міністер П'єр Е. Трудо й урядова ліберальна партія, підтримані урядами провінцій Онтарія і Нью Брансвіку, вирішили, що визнання легальності конституційної акції уповноважнює федеральний уряд, після 48-годинного продискутування й одержання згоди парламенту, передати проект но-

вої конституції парламентові Великої Британії для обов'язкового затвердження й повернення Канаді.

Як досі, то всі інші канадські провінції заявили проти, як вони це називають, — одностороннього діяння федерального уряду та зобов'язались поборювати конституційний проєкт тут, у Канаді, і у Великій Британії.

Унікальна позиція Квебеку. — Квебецький уряд Рене Лявека й опозиційна партія лібералів, очолена Кльодом Раяном, вирішили усіма засобами поборювати конституційний проєкт федерального уряду і, зокрема, включений до нього Кодекс прав канадського громадянина. Це зрозуміле, бо Кодекс обіцяє однакові права канадського громадянина в усіх провінціях. Квебек не визнає себе провінцією Канади, тільки одною з двох націй — основників Канади з рівними правами. Отож пропозиція рівних прав двох урядових мов — англійської і французької по всій Канаді, не відповідає Квебекові, що боровся проти гегемонії англійської мови і схвалив у себе закон про панівні права французької мови.

Солідарність Квебеку з незадоволеними провінціями Канади не є виявом їх спільного фронту в усіх

питаннях. Хоч в західних канадських провінціях говориться подекуди про незалежнення, то єдиний Квебек має дуже реальні підстави й можливості таке відокремлення вчинити дійсністю. Прем'єр-міністер Рене Левек сказав твердо, що навіть, як нова конституція буде схвалена всіма іншими канадськими провінціями і затверджена Британією, Квебек її не респектуватиме. Це тільки наблизить хвилину його незалежності.

Немає альтернативи. — Квебецькі англійці з усією енергією поборюють мовний закон, який впроваджує уряд Лявека. Вся їхня надія була в тому, що колись переможе ліберальна партія. Але останній виступ голови партії Клода Раяна ці сподівання перекреслив. Він сказав: "Французька мова буде панівною і тоді, коли одного дня ліберали переможуть уряд Партії Кебекуа і повернуться до влади".

Наслідник Джіма Кутса. — Невдача у торонтонських виборах на деякий бодай час позбавила Кутса впливової позиції в Оттаві. Його наступником в ролі першого дорадника і шефа канцелярії прем'єр-міністра П. Е. Труда став Том Аксворті. Д-р Том Аксворті, 34 роки, походить з Манітоби й обожає

Волтера Гордона, ідеолога канадського націоналізму. Деякий час він був асистентом в різних міністерствах і перед теперішньою номінацією працював як політичний дорадник та автор промов в бюрі прем. Труда. Як і Джім Кутс, він думає колись кандидувати на посаду і робити політичну кар'єру, але це шойно, як каже, за 10-12 років.

США

Наскільки можливе обмеження зброєнь? — Безприкладно гострі обопільні атаки, що їх сам тон колись спричинив би був збройний удар, не завадили представникам США й СРСР зустрітися й запланувати переговори в справі, як не частинного роззброєння, то бодай обмеження дальших зброєнь. Кінець кінців політики на те й є, щоб пертракувати. Знову ж генералів завдання бути готовими й на найгірше.

Були роки, коли по Другій світовій війні мілітарна сила СРСР залишалась далеко за американською. В час, коли прийшла В'єтнамська війна і в джунглях пропадали щоденно більйони американських доларів, СРСР наздігнав Америку. Тепер, зчерги, США пробують перегнати СРСР, призначивши нові більйони на зброєння. У 1960 році

США мали 60 стратегічних нуклеарних боеголовок на 100 СРСР, 12 стратегічних ракет на 50, 540 стратегічних бомбовиків на 1000, 414 більших воєнних кораблів на 160, 111 підводних човнів на 404, 13.000 танків на 35.000, 7.600 боєвих літаків на 11.500, 2,47 міль. вояків на 3,62 міль. У 1976 році США мали: 6.842 нуклеарних боеголовок на 2.943 СРСР, 1.710 стратегічних ракет на 2.375, 606 страт. бомбовиків на 785, 210 більших воєнних кораблів на 257, 115 підводних човнів на 329, 9.200 танків на 42.000, 3.665 боєвих літаків на 4.740, 2,13 міль, вояків на 4,88 міль. Тепер, у 1981 році, співвідношення сил таке: США мають 7.192 нуклеарних боеголовок на 6.302 СРСР, 1.628 страт. ракет на 2.384, 573 страт. бомбовиків на 506, 223 більших воєнних кораблів на 268, 121 підводний човен на 370, 11.560 танків на 48.000, 3.988 боєвих літаків на 4.885, 2,47 міль. вояків на 4,84 міль. вояків.

Згідно інформацій британської оборони, СРСР в самому тільки 1980 році випродукував: 250 інтерконтинентальних балістичних ракет, понад 400 військових гелікоптерів, понад 1.300 боєвих літаків, понад 3.000 танків, 5 більших кораблів, 9 нуклеарних і 4 звичайні підводні човни.

ПОЛЬЩА

Масові виїзди на Захід турбують польських патріотів. — Краківський тижневик "Тигоднік Повшехени" (це майже офіціоз польської Католицької Церкви — Ред.) пише в статті під заголовком "Емігранти":

"Не заглиблюючись у всю проблематику матеріалу, згадаймо, що провідна думка у ньому зв'язана з необхідністю почати врешті розрізняти різновидність груп т. зв. емігрантів. З потребою змінити непридатні в наш час і в теперішній ситуації — країни, принципи і правила, якими керуються урядовці, видаючи дозволи на виїзд закордон. Коли це не станеться, то Польща "позбуватиметься" все більшої кількості т. зв. "втікачів", — людей, що часто-густо на таке найменування ніколи не заслуговували. Все частіше втрачатиме людей творчої праці і в культурі, і в промисловості".

Можливості заготівлі м'ясом у цифрах. — За списком тварин, проведеним у місяці липні, в Польщі було 11,8 мільйонів штук рогатої худоби, свиней — 18,5 міль., овець — 3,9 міль. штук. В червні 1980 було рогатої худоби на 850 тис. штук більше, свиней на 2,8 міль.

більше, овець — на 300 тис. більше.

Якщо б зараз взялися за відбудову, то продукцію свинини можна б поліпшити тільки на переломі 1982/83 років, а продукцію волонини аж в 1985 році.

Помер визначний україніст. — Під кінець червня помер на серцеву недугу доктор Михайло Балій, професор Варшавського університету і визначний громадський діяч й автор численних наукових праць і статей. Над відкритою могилою на православному цвинтарі попрощав його завідуючий катедрою україністики доц. Ф. Неуважний і хор заспівав "Вічная пам'ять" та "Чуеш брате мій".

Виставка праць Льва Геца в Сяноці. — Напередодні десятиріччя від дня смерті Льва Геца, Сянок — місто, з яким назавжди зв'язана творчість мистця, віддало йому шану, влаштувавши виставку його мистецької спадщини. Виставлено 68 творів, більшість з яких це шедеври з двадцятих-тридцятих років, на які припадає розквіт таланту мистця. Був опублікований дбайливо виданий каталог, опрацьований співробітниками музею В. Банахом і Е. Зайонцом. На влаштованому вечорі виступили із спогадами про свого учителя його учні.

ФРАНЦІЯ

Знесено кару смерті. — Французька Національна Ассамблея схвалила закон, який припиняє кару смерті. За знесенням смертного покарання заявилося 363 голоси, проти — 117. Так закінчилося панування гільотини, що її впроваджено під час Французької революції майже 200 років тому. Скасування смертної кари пообіцяв був теперішній президент Франсуа Міттеранд під час виборчої кампанії. Він зробив це mimo того, що під час останньо проведеної анкети 62 відсотки французів заявили за карою смерті і тільки 33% проти неї.

Президент вів найшвидший поїзд світу. — У Франції, на шляху між Парижем і Ліоном, заінавгуровано найшвидший поїзд. Поїзд, що має назву ТГВ (Трен а гранд вітес), досягав часами швидкості 156 миль на годину і подолав 300-мильову трасу за 2 години, 32 хвилини, — швидше, як літак, коли враховувати час доїзду до летовища. Поїзд (він має форму джета без крил) і рейки для нього коштують 2,6 білльйонів доларів. Французький президент Франсуа Міттеранд, який узяв участь в інавгурації і коротко власноручно вів поїзд, сказав, що це початок нової ери у світовій

комунікації. Важливе те, що цей поїзд може швидко переключатися з своїх спеціальних рейків на звичайні. В короткому часі такий ТГВ сполучатиме теж Париж з Ліоном. Вже почалися переговори з Бельгією й Англією, щоб також погодилися на таку сполуку. Отже цей "Поїзд великої швидкості" буде транс-європейським експресом наступної генерації. Новий поїзд досяг експериментальної швидкості 238 миль на годину. Оплата за переїзд на ньому буде така сама, як на звичайних поїздах.

ТУРЕЧЧИНА

Господарська криза і неспокій. — Економічний добробут з 1960-их років у Туреччині безслідно пропав. Витрати на зброєння і висока ціна бензину підірвали економічну стабільність. Дохід із туристики змалів у наслідок постійного внутрішнього неспокою. Минулого року кожного місяця погибало пересічно 200 людей. Спир з Грецією за Кипр і джерела нафти далекий до розв'язки. Врешті, армія перейняла владу і запровадила спокій. Її ставленик міністер фінансів й заступник президента Тургут Озаль пробує тепер поліпшити господарство і зменшити закордонні довги. Це нелегко вчинити в теперішній

час світової кризи. Багато турецьких громадян виїздило минулими роками на сезонні роботи в Західну Європу й головню до Західної Німеччини. Тепер німці зупинили приїзд чужих робітників і число безробітних в Туреччині помітно зросло.

ІЗРАЇЛЬ

Спір за Масаду. — Ізраїльський історик проф. Єгошафат Гаркабі гостро виступив проти глорифікування масового самогубства з 73 року після Христа, що недавно було темою американського фільму. За це накинулись на нього інші історики, а дехто знову ж став у його обороні. З історичної плятформи боротьба перекинулася на теперішню — політичну, бо сьогоднішній Ізраїль знайшовся в подібній ситуації, як була за часу Масади.

У своїй книжці історик Є. Гаркабі змальовує революту проти римлян, яка закінчилася масовим самогубством оборонців Масади, як невдачну від початку до кінця. Прославлений генерал Шімон Бар Кохба у своєму засліпленні не бачив реальності. В наслідку, його повстання принесло знищення Єрусалиму і загибель 500.000 людей

із тодішньої жидівської нації, що нараховувала 1.3 мільйона душ.

“Називайте собі вулиці іменем Бар-Кохби, — каже проф. Гаркабі, — але не ставте його за приклад, глорифікуючи найбільшу катастрофу в історії народу”. Сьогочасний Ізраїль, подібно як колись зелоти, ігнорує силу світових потуг. Зайнявши “Західний берег” з мільйонном арабів, Ізраїль повернеться до месіянстичних снів про масову міграцію жидів до обіцяного краю. Проф. Єгошафат Гаркабі порівнює евфорію, яка навістила Ізраїль після 6-денної війни 1967 року, з екстазом зелотів після їх ранішої перемоги.

МЕДИЦИНА

Успішні перещеплення підшлункової залози. — Ще недавно панувала опінія, що підшлункову залозу (пенкреас) не можна перещеплювати. Тепер виявилось, що хірурги Міннесотського університету проводять такі перещеплення вже більше року на діабетиках і зробили досі 170 операцій. Біля 25% пацієнтів померло в наслідку комплікацій, а 75% людей, які без операції були б померли, живуть. З цього 18 пацієнтів втратили трансплантовані залози і далі живуть на інсулінових ін'єкціях. Ос-

новною проблемою, як і при всіх інших трансплантаціях, є відкидання організмом прищепленого органу. Трудність полягає також у тому, що мається тут до діла з пацієнтами, які вже мають ускладнення і більшість з яких раніше перейшла вже трансплантацію однієї чи двох нирок.

Дізелеві випари спричиняють рака? — Досліди, проведені в Японії, виявляють, що в дізельних газах є елементи, які можуть спричинити недугу пістряка. Присутній там гідрокарбон спричинює мутації в бактеріях.

Лівшу можна пізнати вже в колісці. — Новонароджена дитина, в три-чотири дні, виявляє вже свою склонність повертати голову праворуч або ліворуч. Д-р Джордж Мічел, перевіряючи 150 новонароджених у Бостонському шпиталі, виявив 65% праворуких, 15% лівшів і решту несприщезованих. Досі ліво- чи праворукість виявляли тільки в 4-5-місячних дітей.

Коти й собаки, це лікарство. — Під час міжнародної конференції, що відбулася заходом Приятелів звірят на Пенсильвенському університеті у Філядельфії, психологи й лікарі, спираючись на проведені дослідження, висловили думку, що домашні звірята, — зокрема коти й собаки, поліпшують можливості

виздоровлення у людей хворих на серцеві недуги та зменшують тиск крові й успокоюють хворих на нервові й умові недуги. Люди, які втратили охоту контактуватись з іншими людьми, залюбки контактують із звірятами.

РІЗНЕ

Їдьте коли й куди захочете. — Американські летунські компанії впровадять незабаром, подібно як це роблять залізничні й автобуси, продаж паспортів на необмежену кількість переїздів. Паспорт, що даватиме змогу їздити 25.000 миль кожного року впродовж 5 років, — коштуватиме 19.900 доларів. Така сама можливість на 10 років — 39.500 дол., на 15 років — 58.900 доларів. Можливість їздити коли й куди завгодно для кожного віку коштуватиме 250.000 доларів. Думають, що клієнтами будуть головню великі бізнесмени, артисти та спортсмени.

Сконденсована Біблія. — Видавництво "Рідерс Дайджест", яке вже довгі роки видає сконденсовані твори письменників, почало підготовку сконденсованої Біблії і книг Нового Заповіту. Проти цього за протестували Церкви, заявляючи, що не можна конденсувати книг, натхнених Св. Духом, не можна

мінати слів Божих. Брус Метцгер, який наглядає над цим проектом, був професором Пренсентонської семінарії, викладав у Кембріджі й Оксфорді, запевняє, що ніщо есенційного не буде порушене. У Біблії є багато повторень, генеалогія Старого Завіту може без шкоди бути скорочена. Із загальної кількості 850.000 слів, 300.000 будуть пропущені, — 50% в Старому Заповіті і 20% — в Новому. Редактори “Дайджесту” кажуть, що це не перше таке видання, — було вже чимало т. зв. коротких Біблій. Це видання має бути найдосконалішим скороченням.

Помер Вілліам Леб, що перекреслив президентські можливості сенатора Едмунда Маскі. — На 75 році життя помер В. Леб, видавець газети “Манчестер Юніон Лідер”, відомий із свого гангстерського журналізму. Леб безоглядно атакував наймогутніших політиків, користуючись часто сфальшованими інформаціями. На своє оправдання говорив: “Як кандидат на президента не дає собі ради з мною, то як дасть раду у хвилині справжньої загрози державі”.

Коли губернатор польського роду Едмунд Маскі почав свою дуже успішну президентську кампанію, Леб опублікував фальшивого листа, в якому, мовляв, Маскі на-

звав французьких канадців образливим словом “Канукс”. Написав також, що пані Маскі веліла під час кампанії розказувати собі хробачливі дотепи. Маскі zareагував на це так, що на винайнятому вантажному автомобілі став перед домом Леба і вигукував, що він брехун і боягуз. При цьому з очей потекли йому сльози. І саме цей вияв емоційності виборці сприйняли негативно й Маскі програв рішальні передвибори.

Хто насправді відкрив Америку? — Крістофер Колумб в 1492 році, — скажете. Неправда. Тоді, мабуть, Л. Еріксон в 1000 році? Неправда.

Майже 2000 років перед Еріксоном приплили сюди з Іспанії баски! — каже гарвардський професор-емерит д-р Баррі Філл. Ще далеко до Колумба побували в Америці фенікійці, лібійці, що торгували з американськими індіанцями, і єгиптяни, що плавали по Міссісіппі. Все це записане на кам'яних плитах, які розкидані по всій Америці і тільки недавно пощастило їх відчитати.

Власник ресторанів МкДоналд очолює канадійську поштову корпорацію. — Канадський прем'єр-міністер іменував головним директором нової Канадської коштової корпорації Джорджа Когона, ко-

лишнього чикагівського правника, який створив сітку канадських Мк Доналд ресторанів ("Біг Мек") і є її президентом. Майже одночасно Ізраїль відзначив Когона найвищою своєю медаллю за те, що впродовж років допомагав Ізраїлеві, розпродуючи американцям і канадійцям ізраїльські державні бонди, призначені на розбудову (продано їх досі на суму 5,5 більйонів доларів).

Платіть по сумлінню! — У містечку Гранд Пасс в американському стейті Орегон, власник ресторану Велян проголосив, що в нього немає твердих цін за обіди. Кожний платить те, що по його сумлінні ця їжа варта.

"Одні їдять і платять те, що варте, — каже Велян, — а ті — без сумління, наїдяться й виходять, нічого не заплативши!"

Все таки власник ресторану взявся не відступити від своєї практики так довго, поки вистачить йому отого людського сумління, щоб оплачувати витрати.

Надходить нова льодова доба. — Астрономи кажуть, що теперішня доба тепла на нашій планеті триватиме вже тільки 114.000 років. За останніх 350 тисяч років було тільки чотири міжльодові періоди. Людська цивілізація розцвіла за останнього, що почався 11.000 ро-

ків перед Христом. Астрономи брали у своїй калькуляції до уваги тільки природні причини, а не людські втручання. Занечищення повітря міняє природні циклі. В наслідок забруднення температура на нашій планеті підвищиться на початку наступного століття на один степень Цельсія. Це матиме поважний вплив на рільництво і риболовлю.

НОВЕ ВИДАННЯ

"Підгаецька земля", історично-мемуарний збірник. Видання Головного Комітету Підгаечан й Наукового Товариства ім. Шевченка, том XXIV, Український Архів, Дітройт 1980. Редакційна колегія: д-р Олекса Яворський, Іван Дурбак, Іван Керницький, інж. Василь Колодчин, Василь Папіж, д-р Зеновій Стельмах. Головний редактор — проф. Тарас Гунчак. Мистецьке оформлення — Богдан Титла, стор. 744. Друкарня "Київ", Торонто.

Окремий фотоальбом: "Мандрівка землями Підгаеччини". Матеріали зібрав і опрацював Василь Папіж при співпраці редколегії. Мистецьке оформлення: Юрій Козак.

Якісно найкраще зредагований й оформлений з усіх досі опублікованих регіональних збірників.

